

Hacettepe Üniversitesi Bilgi Okuryazarlığı (HÜBO) Programı

Giriş

Hacettepe Üniversitesi Bilgi Okuryazarlığı (HÜBO) programına hoş geldiniz.

Bu bölümde programla ilgili genel bilgilere yer verilmekte ve programın kullanımıyla ilgili yönlendirmeler yapılmaktadır. Programı etkin bir şekilde kullanabilmeniz için bu bölümü dikkatle okumanızı öneriyoruz.

Bu bölümde aşağıda listelenen konular hakkında bilgi bulabilirsiniz:

- Bilgi okuryazarlığı nedir ve niçin önemlidir?
- Programın amacı
- Hedef kitle
- Programın içeriği
- Programın kullanımı
- Telif ve kullanım hakları
- Hazırlayanlar
- Görüşleriniz ve Önerileriniz
- İletişim

Bilgi Okuryazarlığı Nedir ve Niçin Önemlidir?

Bilgi okuryazarlığı; bilgi gereksinimini tanımlama, gereksinim duyulan bilgiyi bulma, değerlendirme, etkin şekilde kullanma ve iletme becerisidir. Bilgi okuryazarlığı becerileri, çağımızda kaçınılmaz hale gelen yaşam boyu öğrenmenin ön koşuludur ve gerek eğitimde gerekse araştırmada niteliği artırır.

Programın Amacı

Programın amacı, sizlerin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmektir. Bu beceriler, kütüphanede, veri tabanlarında ve Web'de bilgi ararken daha isabetli sonuçlara daha kısa sürede erişmenize yardımcı olacaktır.

Hedef Kitle

Program, lisans öğrencileri için geliştirilmiştir, ancak daha önce bilgi okuryazarlığı eğitimi almamış ve bu konuda bilgi ihtiyacı duyan herkes tarafından kullanılabilir.

Programın İçeriği

Program, altı bölümden oluşmaktadır:

- Bilgi kaynakları ve kütüphanelerin genel özellikleri
- Konu seçimi ve bilgi arama teknikleri
- Hacettepe Üniversitesi kütüphaneleri kataloğunun kullanımı
- Veri tabanları ve veri tabanlarının kullanımı
- Web'de bilgi arama ve Web kaynaklarının değerlendirilmesi
- Bilgi kaynaklarının kullanımıyla ilgili yasal ve etik konular

Her bölümün başında, bölümü bitirdiğinizde elde edeceğiniz kazanımlara yer verilmiştir. İçerik, olanaklar ölçüsünde örneklerle desteklenmiştir. İçerikte geçen, ancak açıklanmasında fayda görülen kavramlar için metnin akışı içinde söz konusu kavrama

olası en yakın yerde kısa açıklamalar sunulmuştur. Her bölümün sonunda 10 sorudan oluşan çoktan seçmeli bir test yer almaktadır. Cevap anahtarı testin sonunda verilmiştir.

Programın Kullanımı

Program içeriği, kendi hızınıza göre ilerleyebilmenize olanak sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Bölümler birbirleriyle ilişkili ve aşamalı bilgi içerdiklerinden bir bölümü tamamlamadan bir sonrakine geçmemeniz önerilir. Programı tek oturumda ya da isteğe bağlı olarak farklı zamanlarda birden fazla oturumda tamamlayabilirsiniz. Bölümleri istediğiniz kadar tekrarlayabilirsiniz.

Telif ve Kullanım Hakları

Hacettepe Üniversitesi Bilgi Okuryazarlığı (HÜBO) Programının telif hakkı Hacettepe Üniversitesi'ne aittir. Programın geliştirilmesinde açık yayın lisansı (open publication licence) altındaki *SearchPath* bilgi okuryazarlığı programından yararlanılmıştır. Kullanılan grafiklerin ve resimlerin büyük bir bölümü *Microsoft Office Clip Art* koleksiyonundan, bir kısmı *Searchpath*'den alınmış, bir kısmı ise proje ekibi tarafından oluşturulmuştur.

Hacettepe Üniversitesi Bilgi Okuryazarlığı Programı, *Creative Commons* lisansı altındadır. Kaynak göstermek ve Hacettepe Üniversitesi'nden izin almak koşuluyla, olduğu gibi ya da uyarlanarak kullanılabilir. Ticari amaçlı kullanımına izin verilmez. HÜBO temel alınarak hazırlanmış her türlü ürünün aynı şartlar altında kullanıma sunulması beklenmektedir.

Hacettepe Üniversitesi logosu ile HÜBO logosu *Creative Commons* lisansı kapsamı dışındadır. Başkaları tarafından kullanılmasına izin verilmez.

Hazırlayanlar

Program, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü tarafından Eğitim Fakültesi'nin katkılarıyla geliştirilmiştir. Programın hazırlanmasında bir çok kişinin emeği geçmiştir:

İçerik Geliştirme

S. Serap Kurbanoglu, Hacettepe Üniversitesi – BBY

Umut Al, Hacettepe Üniversitesi – BBY

Yurdağül Ünal, Hacettepe Üniversitesi - BBY

Sistem Tasarımı

R. Orçun Madran, Başkent Üniversitesi – BÖTE

Materyal Tasarımı

Selay Arkun, Hacettepe Üniversitesi – BÖTE

Turgay Baş, Hacettepe Üniversitesi – BÖTE

Türkçe Kontrol

Ayşegül Celepoğlu

Logo Tasarımı

N. Erol Olcay

Görüşleriniz ve Önerileriniz

Görüşlerinizi ve önerilerinizi bizimle paylaşarak programın gelişmesine katkıda bulunabilirsiniz. Bunun için programı tamamladıktan sonra [Görüşler ve Öneriler Formunu](#) doldurmanız yeterli olacaktır. Formu doldurmak yaklaşık 10 dakikanızı alacaktır.

İletişim

Programla ilgili her türlü iletişim için hubo@hacettepe.edu.tr adresine yazabilirsiniz.

Bölüm 1: Bilgi Kaynakları

İçindekiler

Kazanımlar	
Aşırı Bilgi Yüklemesi	
Kaynak Türleri	
Kitaplar	
Sürelî Yayınlar	
Magazinler	
Bilimsel Dergiler	
Gazeteler	
Danışma Kaynakları	
Ansiklopediler	
Kütüphane Katalogları	
Veri Tabanları	
World Wide Web	
Kaynak Seçimi	
Araştırmaya Başlarken	
Araştırmaya Web'den Başlamak	
Araştırmaya Kütüphaneden Başlamak	
Şimdi Oyun Zamanı	
Kütüphanelerin Düzeni	
Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri	
Kütüphane Web Sitesi	
Kütüphaneyi Tanımak	
Kütüphane Koleksiyonu	
Koleksiyonda Kaynak Arama	
Kütüphane Hizmetleri	
Ödünç Verme Hizmeti	
Danışma Hizmeti	
Tanıtım ve Eğitim Hizmeti	
Kütüphane'nin Sunduğu Olanaklar	
Birinci Bölümün Sonu	
Test	

Kazanımlar

Bu bölüm, araştırmalarınızda kullanabileceğiniz kaynak türleri ve kütüphaneler hakkında bilgi içermektedir.

Bu bölümü tamamladığınızda;

- bilgi kaynaklarının türlerini,
- farklı türlerin özelliklerini,
- ihtiyaca uygun kaynak seçmeyi,
- Web üzerindeki bilginin özelliklerini,
- kütüphane kaynaklarının özelliklerini,
- kütüphanelerin nasıl düzenlendiğini,
- Hacettepe Üniversitesi kütüphanelerinin özelliklerini ve olanaklarını öğreneceksiniz.

Kaynak Türleri

Bilgi, çok farklı kaynaklardan elde edilebilir. Farklı türde kaynaklar, farklı bilgiler içerirler. Hangi kaynak türünün bilgi gereksiniminizi daha iyi karşılayacağını belirlemek için bilgi kaynaklarını tanımanız ve türlerin özelliklerini bilmeniz gerekir.

Bilgi kaynaklarını türlerine göre şu şekilde gruplayabiliriz: Kitaplar, süreli yayınlar, danışma kaynakları, kütüphane katalogları, veri tabanları ve Worl Wide Web. Söz konusu kaynakların çoğu basılı veya elektronik olabilir. Ayrıca, DVD'ler, CD'ler ve mikrofilmler gibi kaynaklar da vardır.

Kitaplar

Belli bir konuda yazılmış temel bilgi kaynaklarıdır. İçerdikleri konuyu çok yönlü ele alıp sentezleyerek sunarlar.

Örnekler

- *Felsefeye Giriş*. A. T. Afşar, 2005.
- *Kuantum Fiziği*. F. Apaydın, 2004.
- *Yeni Başlayanlar İçin Osmanlı Tarihi*. A. Buz, 2008.
- *Sağlık Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri*. V. Sümbüloğlu ve K. Sümbüloğlu, 2002.

Bilgi kaynağı olarak kitapların özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Kapsamlı bilgi içerirler (tarihçe ve alt alanlar gibi)
- Genellikle konunun uzmanları tarafından yazılırlar
- Çok sayıda kaynağa dayanırlar. Kaynakçaları vardır
- Yayım süreci uzun olduğu için genellikle çok güncel bilgi içermezler
- Genellikle tek ciltten oluşurlar
- Romanlar ve bilim kurgu gibi kurgusal içeriğe sahip türleri de vardır

Süreli Yayınlar

Düzenli aralıklarla yayımlanan kaynaklara süreli yayın adı verilir. En çok bilinen süreli yayın türleri şunlardır:

- Magazinler
- Bilimsel dergiler
- Gazeteler

Bu yayınlar arasındaki farkı bilmek ihtiyaca uygun süreli yayını seçmek açısından önemlidir.

Magazinler

Magazinler, popüler konular ve güncel olaylarla ilgili makaleler içeren ve geniş bir kitleye hitap eden yayınlardır.

Örnekler

- *Aktüel Dergisi*
- *PC World*
- *BusinessWeek*
- *National Geographic*
- *The Economist*

Magazinlerin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Haberler, röportajlar, editoryal yazı ve görüşler içerirler
- Makaleleri genellikle kısadır ve kaynakçaları yoktur
- Yazarın ismi belli olmayabilir
- Makaleler genellikle gazeteciler, nadiren konu uzmanları tarafından yazılır
- Genel okuyucu kitlesine hitap ederler
- Çok sayıda fotoğraf ve reklâm içerirler
- Genellikle haftada bir ya da ayda bir yayımlanırlar

Bilimsel Dergiler

Belli bir alanda konu uzmanları tarafından yazılmış bilimsel makaleleri içeren yayınlardır. Makaleler çok özel konuları ya da araştırma alanlarını kapsayabilir.

Örnekler

- *Hacettepe Tıp Dergisi*
- *Lancet*
- *Türk Psikoloji Dergisi*
- *Journal of Agricultural and Food Chemistry*
- *Journal of Documentation*

Bilimsel dergilerin genel özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Örnek olay incelemeleri ve özgün araştırma sonuçları içeren uzun ve ayrıntılı makalelere yer verirler
- Makale yazarları bellidir ve alanlarında uzman kişilerdir
- Bilim insanları, araştırmacılar ve meslek mensuplarına hitap ederler
- Makalelerde kaynakça verilir
- Makaleler yayımlanmadan önce hakemlerin ve editörlerin kontrolünden geçer
- Az sayıda fotoğraf ve reklâm içerirler
- Genellikle mesleki bir örgüt ya da akademik bir kurum tarafından yayımlanırlar
- Haftalık, aylık, üç aylık, altı aylık aralıklarla yayımlanırlar

Gazeteler

Gazeteler genellikle her gün yayımlanan ve güncel olaylar hakkında bilgi içeren kaynaklardır. Günümüzde birçok gazete gün içinde gelişen haberleri ayrıca Web siteleri aracılığıyla duyurmaktadır.

Örnekler

- *Milliyet*
- *Cumhuriyet*
- *The Guardian*
- *Wall Street Journal*
- *Daily News*

Gazetelerin genel özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Genellikle güncel olaylarla ilgili (yerel, ulusal veya uluslararası) haberler, eğlence, moda, spor ve ekonomi konularında makaleler ve köşe yazıları içerirler
- Geniş bir okuyucu kitlesine hitap ederler
- Günlük veya haftalık yayımlanırlar
- Çeşitli konularda görüşlere, yorumlara ve röportajlara yer verirler
- Yazılar gazeteciler tarafından yazılır. Çoğunun yazarı belli değildir
- Belli görüşleri destekleyen taraflı yayın yapabilirler

Danışma Kaynakları

Herhangi bir konuda kısa sürede bilgi edinmek için kullandığımız başvuru kaynaklarıdır. En sık kullanılan danışma kaynaklarından biri ansiklopedilerdir. Çok kullanılan diğer danışma kaynakları şöyle sıralanabilir:

Sözlükler: Sözcükler hakkında bilgi veren kaynaklardır.

İstatistiksel Kaynaklar: Değişik konularda istatistik bilgi içerirler.

Atlaslar: En genel anlamıyla harita kitaplarıdır.

Biyografiler: Kişilerin yaşam öyküleri hakkında bilgi veren kaynaklardır.

Kronolojiler: Bilgiyi tarih sırasıyla aktaran kaynaklardır.

Yıllıklar/Almanaklar: Bir icadın mucidi, bir ödülü kazananlar, en yüksek dağ, bölgesel sıcaklık ortalamaları gibi çok çeşitli konularda bilgi veren kaynaklardır.

Danışma kaynakları çok çeşitli olmasına rağmen genel özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Genellikle güvenilir yayın evleri tarafından yayınlanırlar
- Genellikle konu hakkında kısa bilgi içerirler
- Uzmanlar tarafından hazırlanırlar
- Yayın kurulu ve editörler tarafından denetlenirler
- Kapsam, düzen ve kullanım açısından farklı özellikler gösterirler
- Bir kısmı renkli ve resimlidir
- Kütüphanelerde farklı bir bölümde tutulurlar ve ödünç verilmezler

Ansiklopediler

Ansiklopediler, birçok konu hakkında gerçeklere dayanan bilgi içerirler. Her konuda genel kapsamlı bilgi içeren ansiklopedilerin yanı sıra belli konularda detaylı bilgi içeren ansiklopediler de vardır.

Bir konu hakkında arka plan bilgi edinmek için uygun kaynaklardır. Hazırlanmaları ve yayımlanmaları uzun zaman aldığı için genellikle çok güncel bilgi içermezler. (E-ansiklopedilerde bu sorun giderek ortadan kalkmaktadır.).

Örnekler

- *Meydan Larousse* (genel ansiklopedi)
- *Britannica* (genel ansiklopedi)
- *Müzik Ansiklopedisi* (konu ansiklopedisi)
- *Sanat Tarihi Ansiklopedisi* (konu ansiklopedisi)
- *Encyclopedia of Library and Information Science* (konu ansiklopedisi)

Kütüphane Katalogları

Kütüphane katalogları, kütüphane koleksiyonundaki kaynakları ve bu kaynakların kütüphanedeki yerlerini gösterirler. Kataloglar; kitaplar, dergiler, tezler gibi kütüphanede bulunan farklı kaynak türlerini içerirler. Kütüphanenin satın aldığı elektronik kitaplara da katalog aracılığıyla erişim sağlanabilmektedir.

İlgilendiğimiz konuda kütüphanede hangi kaynakların olduğunu görmek veya aradığımız kaynağın koleksiyonda olup olmadığını, varsa yerini öğrenmek için kataloglardan yararlanırız.

Hacettepe Üniversitesi kütüphaneleri kataloğu hakkında ayrıntılı bilgi üçüncü bölümde verilecektir.

Veri Tabanları

Veri tabanları genellikle dergilerde yayımlanan bilimsel makalelerle ilgili bilgi içerirler. Makalelerin yanı sıra, toplantı bildirimleri, raporlar, tezler ve kitapları içeren veri tabanları da vardır. Bazı veri tabanları kaynakların sadece künyelerini, bazıları aynı zamanda özetlerini ve tam metinlerini de içerirler.

Araştırdığınız konu ile ilgili bilimsel yayınları, özellikle bilimsel makaleleri bulmak istediğinizde veri tabanlarını kullanabilirsiniz. Kütüphanenin abone olduğu veri tabanlarına kütüphanenin Web sitesi üzerinden erişebilirsiniz.

Veri tabanları konusu dördüncü bölümde ayrıntısıyla ele alınacaktır.

Künye

Bilgi kaynaklarına ait temel bilgileri içeren kısa tanımlamalara **bibliyografik künye** adı verilir. Kaynağa erişimi sağlayacak unsurlar künyede mutlaka yer alır. Künyelerde aktarılan bilgi, kaynak türüne göre değişiklik gösterir. Makale künyeleri; yazar adı, makalenin başlığı, dergi adı, yayın yılı, sayfa ve cilt numaraları bilgilerini içerir.

Aşağıda ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanından alınan bir künye örneği görülmektedir:

Veri Tabanı Adı: Sosyal Bilimler Veri Tabanı

Orijinal Başlık: Türkçe Makalelerin Dergilere Dağılımı ve Bradford Yasası

Kaynak: Bilgi Dünyası, 2008, 9(1): 41-66
Yazar Adı: Tonta, Yaşar; Al, Umut

World Wide Web

World Wide Web, bir tarayıcı aracılığıyla İnternet üzerindeki bilgiye erişmemize olanak tanıyan bir araçtır. Web'in ana özelliklerinden biri hiper bağlantılar (hyperlink) sayesinde bilgiye hızlı erişim sağlamasıdır.

Web üzerinde çok çeşitli bilgi ve bilgi kaynağı bulunur. Web; kişiler, kurumlar, olaylar ve çeşitli konular hakkında güncel bilgi bulmak için uygun bir kaynaktır. World Wide Web ile bilimsel nitelikte bilgiye ulaşmak da mümkündür. Ancak, Web'deki her bilgi herkese açık değildir. Bu konu ayrıntısıyla 5. bölümde ele alınacaktır.

Tarayıcı

Tarayıcılar (browser), Web üzerindeki bilgiye grafik arayüzlerle erişim sağlayan yazılımlardır. HTML veya benzeri formatlarda yazılan sayfaları görüntülemeye ve bağlantıların üzerine tıklamak koşuluyla Web sayfaları arasında gezinmeye olanak tanırlar.

En popüler İnternet tarayıcıları **İnternet Explorer** ve **Firefox**'dur. Hangi tarayıcıyı kullandığınız önemli değildir. Hepsiyi aynı içeriğe erişirsiniz.

Kaynak Seçimi

Kaynak seçerken bilgi ihtiyacınız ile kaynakların özelliklerini karşılaştırmanız gerekir. Bilgi kaynaklarını iyi tanıyorsanız isabetli seçimler yapabilirsiniz. Hangi tür kaynağı/kaynakları kullanmanız gerektiğini bilmek sizi zaman kaybından koruyacaktır.

Bilgi ihtiyacı	Uygun kaynak türü
Matbaanın bulunuşuyla ilgili kısa bilgi (Nerede, ne zaman ve kim tarafından bulundu?)	Ansiklopediler Kitaplar Web
Türk edebiyatı ile ilgili kapsamlı arka plan bilgisi	Kitaplar Konu ansiklopedileri
GDO'lu ürünler hakkında popüler makaleler	Magazinler Gazeteler Web
Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından dün yapılan konuşma hakkında bilgi	Gazeteler Web
Klonlama araştırmalarındaki gelişmeler hakkında bilimsel makale	Bilimsel Dergiler Veri tabanları

Araştırmaya Başlarken

Herhangi bir konuda araştırmaya başlarken iki seçeneğimiz vardır:

- Araştırmaya Web'den başlamak
- Araştırmaya kütüphaneden başlamak

Günümüzde bilgi ararken ilk başvuru yeri genellikle Web olmasına rağmen bilimsel çalışmalara başlamak için en uygun yer kütüphanelerdir.

Araştırmaya Web'den Başlamak

Web, ihtiyaç duyduğunuz bilgi için her zaman en iyi seçenek olmayabilir. Bu konuda bir değerlendirme yapabilmek için Web'in özelliklerini bilmek gerekir:

- Web üzerindeki bilginin çoğu bir inceleme ve kontrol sürecinden geçmez. Bir editör veya hakem kontrolü olmaksızın herkes Web üzerinde istediğini yayımlayabilir.
- Web üzerindeki bilginin çoğu ücretsizdir, ancak bilimsel bilgi için genellikle bir ödeme yapmak gerekir.
- Web sitelerinin sayısı hiçbir rehberin düzenleyemeyeceği ve hiç bir arama motorunun tarayamayacağı kadar fazladır.
- Web üzerinde her zaman eski tarihli bilgiye ve her tür kaynağa erişemezsiniz. Bazı kaynaklar sadece basılı formdadır.
- Web üzerindeki bilgi kalıcı olmayabilir. Web siteleri adres değiştirebilir, bazen tamamen ortadan kaybolabilir.

Araştırmaya Kütüphaneden Başlamak

Kütüphaneler farklı konulara yönelik özenle seçilmiş ve düzenlenmiş koleksiyonlara sahiptir. Bu nedenle bir araştırmaya başlamak için en uygun yerler kütüphanelerdir.

- Kütüphane kaynaklarının büyük bir bölümü yayımlanmadan önce editörler ya da hakemlerin denetiminden geçmiş bilimsel yayınlardır. Ayrıca kütüphaneciler tarafından değerlendirilerek seçilirler.
- Kütüphane kaynaklarını kullanmak için bir ödeme yapmanız gerekmez.
- Kütüphane kaynakları aradığınızı kolayca bulabileceğiniz şekilde düzenlenmiştir. Aynı konudaki kitaplar benzer yer numaraları aldıkları için raflarda yan yana dizilidir.
- Kütüphanelerde güncel kaynaklar kadar eski kaynaklar da bulunur. Basımı tükenmiş kitapları veya dergilerin eski sayılarını kütüphanelerde bulabilirsiniz.
- Kütüphaneler ihtiyacınız olan bilgiyi bulmanıza yardım edecek uzman personele sahiptir.

Yer Numarası

Yer numaraları kitapların konularını ve kütüphanedeki yerlerini gösterirler. Kütüphanelerde kitaplar raflara sırtlarındaki yer numaralarına göre yerleştirilir. Katalogda bulduğumuz kaynaklara ulaşmak için bu numaraları kullanırız.

Yer numaraları, sınıflama numarası ve yayın tarihi gibi unsurlardan oluşur. Sınıflama numarası, kitabın konusunu gösterir ve belli bir sınıflama sisteminden alınır. Hacettepe Tıp Kütüphanesinde NLM, Beytepe Kütüphanesinde LC sınıflama sistemleri kullanılmaktadır. LC Sınıflama Sisteminde hangi harflerin hangi konuları temsil ettiğini aşağıdaki listeden görebilirsiniz.

Kongre Kütüphanesi (LC) Sınıflama Sistemi

A	Genel Konular
B-BJ	Felsefe, Psikoloji
BL-BX	Din
C	Tarihe Yardımcı Konular
D-E-F	Tarih
G	Coğrafya, Antropoloji
H	Sosyal Bilimler
J	Siyasal Bilimler
K	Hukuk
L	Eğitim
M	Müzik
N	Güzel Sanatlar
P	Dil ve Edebiyat
Q	Bilim
R	Tıp
S	Tarım
T	Teknoloji ve Mühendislik
U-V	Askerlik
Z	Bibliyografya ve Kütüphanecilik

Kütüphanelerin Düzeni

Kütüphane koleksiyonları, ana koleksiyon, danışma koleksiyonu ve rezerv koleksiyonu gibi bölümlere ayrılır. Danışma koleksiyonu, danışma kaynaklarından; rezerv çeşitli sebeplerle ayrılmış kaynaklardan oluşur. Her ikisi de ödünç verilmezler.

Kütüphanelerde, farklı türdeki kaynaklar (kitaplar, dergiler, DVD'ler) farklı yerlerde bulunur. Dergilerin son sayıları kolayca gözden geçirilmeye olanak tanıyacak şekilde sergilenir, eski sayıları genellikle ayrı bir yerde depolanır.

Kütüphanelerin çoğunda yerleşimi gösteren planlar ile kütüphane kaynakları ve hizmetleri hakkında bilgi veren broşürler bulunur. Bu tür bilgileri, kütüphanelerin Web sayfalarından elde etmek de mümkündür.

Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri

Üniversitemiz bünyesinde birden fazla kütüphane bulunmaktadır. Farklı yerleşkelerde bulunan bu kütüphaneler farklı konularda koleksiyonlara sahiptir.

Beytepe Kütüphanesi: Fen bilimleri, mühendislik, yabancı diller, güzel sanatlar, spor bilimleri, sosyal ve beşeri bilimler.

Tıp Kütüphanesi: Tıp ve sağlık bilimleri.

Konservatuvar Kütüphanesi: Müzik, sahne sanatları ve müzikoloji.

Kütüphane Web Sitesi

Hacettepe Üniversitesi kütüphaneleri hakkında hemen her türlü bilgiyi kütüphane Web sitesinde bulabilirsiniz. Kütüphane Web sitesine doğrudan (www.library.hacettepe.edu.tr) erişebileceğiniz gibi Hacettepe Üniversitesi Web sitesi üzerinden de erişebilirsiniz. Bunun için ana sayfanın altındaki düğmelerden **Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri** düğmesine tıklamanız yeterlidir.

Kütüphane Web sitesi üzerinden kütüphane kataloğunda arama yapabilir, elektronik kaynakları kullanabilir, çeşitli kütüphane hizmetlerinden yararlanabilir, ödünç aldığınız kaynakların süresini uzatmak gibi işlemleri yapabilirsiniz.

Web sitesi üzerinden yapabileceğiniz işlemler sırası geldikçe ayrıntısıyla anlatılacaktır.

Kütüphaneyi Tanımak

Hacettepe Üniversitesi kütüphaneleri hakkında ayrıntılı bilgiyi kütüphane Web sitesinin sol menüsünde bulunan **Kütüphane Hakkında** bağlantısından elde edebilirsiniz. Kütüphane Ana Sayfasındaki **Üniversitemize Yeni Katılan Öğrencilerimiz İçin** bağlantısı ile erişeceğiniz tanıtıcı broşür de size kütüphane hakkında ayrıntılı bilgi sağlayacaktır.

Kütüphane Koleksiyonu

Hacettepe Üniversitesi kütüphaneleri hem basılı hem de elektronik bilgi kaynakları yönünden zengin bir koleksiyona sahiptir.

Basılı koleksiyon: Yaklaşık 150.000 kitap, 88.000 cilt dergi ve 15.000 tezden oluşur.

Elektronik koleksiyon: 70 veri tabanı kapsamında yaklaşık 46.000 kitap, 42.000 dergi ve 800.000 tezden oluşur.

Kütüphane koleksiyonunda ayrıca notalar, CD'ler ve DVD'ler de bulunmaktadır.

Koleksiyonda Kaynak Arama

Kütüphane koleksiyonunda kaynak ararken kütüphane kataloğunu ve veri tabanlarını kullanmanız gerekir. Kütüphane kataloğuna ve veri tabanlarına ana sayfadan bağlantı yapılmıştır. Katalog kullanımı üçüncü, veri tabanlarının kullanımı ise dördüncü bölümde ele alınacaktır.

Kütüphane Hizmetleri

Hacettepe Üniversitesi kütüphaneleri tarafından kullanıcılarına çok çeşitli hizmetler sunulmaktadır. Burada öğrenciler tarafından en çok kullanılan hizmetlerden kısaca söz edilecektir.

- Ödünç verme
- Danışma
- Tanıtım ve eğitim

Ödünç Verme Hizmeti

Hacettepe Üniversitesi öğrencileri kütüphaneye üye olarak kaynak ödünç alabilirler. Üyelik koşulları ve hangi tür kaynakların ne kadar süreyle ödünç verildiği ile ilgili bilgiler kütüphane Web sitesindeki **Kütüphane Hakkında** (Politikalarımız ve Kurallarımız / Ödünç Verme) bağlantısından ya da **Üniversitemize Yeni Katılan Öğrencilerimiz İçin** başlığı altında bağlantı verilen kütüphane tanıtım broşürden elde edilebilir.

Danışma Hizmeti

Kütüphane ve kütüphane kaynaklarının kullanımı ile her türlü bilgi ihtiyacınız için kütüphanenin Danışma Bölümüne başvurabilirsiniz. Sorularınızı yüz yüze, telefonla (Hacettepe Kütüphanesi: 305 1065, Beytepe Kütüphanesi: 297 6588) veya e-postayla (danisma@hacettepe.edu.tr) iletebilirsiniz. Ana Sayfadaki **Kütüphaneciye Danışabilirsiniz** bağlantısına tıklayarak çevrim içi danışma hizmetinden de yararlanabilirsiniz.

Tanıtım ve Eğitim Hizmeti

Genellikle akademik dönem başlarında üniversiteye yeni başlayan öğrenciler için kütüphane tarafından tanıtım programları düzenlenir. Kütüphaneyi tanımak ve etkin şekilde kullanabilmek için bu programlara katılmanızı öneririz.

Ayrıca bilgi kaynaklarının kullanımı ile ilgili eğitim programları da verilmektedir.

Kütüphanenin Sunduğu Olanaklar

Hacettepe Üniversitesi kütüphanelerinde kullanıcıların faydalanabileceği İnternet bağlantılı bilgisayarların yanı sıra kablosuz İnternet erişimi de sağlanmaktadır. Ayrıca, ücretli çıktı alma ve fotokopi hizmetleri verilmektedir.

Birinci Bölümün Sonu

Birinci bölümü tamamladınız ve şunları öğrendiniz:

- Bilgi kaynaklarının türlerini
- Türlerin özelliklerini
- İhtiyaca uygun kaynak seçmeyi
- Web üzerindeki bilginin özelliklerini
- Kütüphane kaynaklarının özelliklerini
- Kütüphanelerin nasıl düzenlendiğini
- Hacettepe Üniversitesi kütüphanelerinin özelliklerini ve olanaklarını

Şimdi bölüm sonu testini çözebilirsiniz.

Test

Bu bölümde uygulayacağınız test ile kendinizi değerlendirme şansına sahip olacaksınız. Test, çoktan seçmeli on sorudan oluşmaktadır. Testin bitiminde cevap anahtarı verilmiştir.

Başarılar.

Sorular

1. Aşağıdakilerden hangisi bilgi okuryazarlığını tanımlar?
  - a. okuma-yazmayı bilmek
  - b. bilgiyi nasıl kullanacağını bilmek
  - c. bilgisayar kullanmayı bilmek
  - d. okuduğunu anlayabilmek
  - e. herşeyi bilmek
2. Aşağıdakilerden hangisi danışma kaynağı değildir?
  - a. ansiklopedi
  - b. sözlük
  - c. biyografi
  - d. gazete
  - e. almanak
3. Veri tabanları hangi amaçla kullanılır?
  - a. kütüphanedeki kitapları bulmak için
  - b. Web’de bilgi aramak için
  - c. bilimsel dergilerde yayımlanmış makaleleri bulmak için
  - d. güncel haberleri takip etmek için
  - e. bir konuda genel bilgi bulmak için

4. Aşağıdaki kaynaklardan hangisinde güncel olaylarla ilgili bilgi bulursunuz?
  - a. Web
  - b. bilimsel dergiler
  - c. kitaplar
  - d. yıllıklar
  - e. ansiklopediler
5. Hacettepe Üniversitesi'nde kütüphane ve bilgi kaynakları ile ilgili sorularınızı danışma kütüphanecisine aşağıdaki kanallardan hangisiyle iletebilirsiniz?
  - a. yüz yüze
  - b. telefonla
  - c. e-postayla
  - d. çevrim içi
  - e. hepsi
6. Yer numarası ne işe yarar?
  - a. kütüphanedeki kitapların raflardaki yerini gösterir
  - b. makalelerin hangi dergide olduğunu gösterir
  - c. makalelerin dergi içindeki yerini gösterir
  - d. Web sayfalarının Web'deki yerini gösterir
  - e. bilginin veri tabanındaki yerini gösterir
7. Sınıflama numarası size hangi konuda bilgi verir?
  - a. kitabın güncelliği
  - b. kitabın türü
  - c. kitabın boyutları
  - d. kitabın konusu
  - e. kitabın formatı
8. Araştırmanız için bilimsel makaleler arıyorsunuz. Nereye bakarsınız?
  - a. magazinlere
  - b. veri tabanlarına
  - c. gazetelere
  - d. Web sayfalarına
  - e. kataloğa
9. Belli bir konuda kütüphanede hangi kitapların olduğunu görmek için ne yaparsınız?
  - a. raflara bakarım
  - b. kütüphane kataloğuna bakarım
  - c. kütüphanenin abone olduğu veri tabanlarına bakarım
  - d. Google'a bakarım
  - e. dergilere bakarım
10. Bir öğrenci olarak Hacettepe Üniversitesi kütüphanelerinin verdiği aşağıdaki hizmetlerin hangisinden yararlanabilirsiniz?
  - a. ödünç verme
  - b. kablosuz İnternet erişimi
  - c. eğitim
  - d. çıktı alma
  - e. hepsi

Cevap Anahtarı: 1b, 2d, 3c, 4a, 5e, 6a, 7d, 8b, 9b, 10e

Bölüm 2: Konu Seçimi ve Bilgi Arama Teknikleri

İçindekiler

Konu Seçimi	
Konuyu Sınırlandırma	
Anahtar Sözcüklerin Seçimi	
Anahtar Sözcüklerle Çalışma	
Kataloglar ve Veri Tabanları	
İndeksleme (Dizinleme) Mantığı	
Arama Alanları	
Konu ile Arama	
Anahtar Sözcük ile Arama	
Anahtar Sözcük ile Arama Teknikleri	
Tırnak İşareti Kullanımı	
Bağlaç Kullanımı	
VE Kullanımı	
VEYA Kullanımı	
Joker Kullanımı	
Sözcük Graplama	
İkinci Bölümün Sonu	
Test	

Kazanımlar

Bu bölüm, konu seçimi ve seçtiğiniz konuyla ilgili bilgi ararken kullanabileceğiniz tekniklerle ilgilidir.

Bu bölümü tamamladığınızda;

- konu seçmeyi ve seçtiğiniz konuyu sınırlandırmayı,
- konuyla ilgili anahtar sözcükleri belirlemeyi,
- bir araştırmayı yapılandırırken tırnak işareti, bağlaç, parantez ve joker kullanmayı,
- anahtar sözcük ile konu araması arasındaki farklılıkları öğreneceksiniz.

Konu Seçimi

Araştırmanın konusunu seçebilmek için öncelikle ilgili alanda genel bilgi sahibi olmak gerekir. Ansiklopediler, konu ansiklopedileri, bazı Web kaynakları ve giriş niteliğindeki kitaplar bu amaçla kullanılacak kaynaklardır.

Tek bir araştırma ile konunun tüm yönlerini ele almak olanaksızdır. Konunun araştırılabilir olması başarılı bir şekilde sınırlandırılmasına bağlıdır. Konu ne kadar genişse araştırma o kadar yüzeysel olur, bu bakımdan sınırlandırma önemlidir.

Konuyu Sınırlandırma

Konuyu anlamlı ve araştırılabilir şekilde sınırlandırmak bir ön çalışma yapmayı gerektirir. Bu aşamada konuyla ilgili beyin fırtınası yapmanızı öneririz.

Örneğin, **pazarlama** konusunda bir araştırma yapmak isteyebilirsiniz. Ancak, pazarlama çok farklı yönleriyle ele alınabilecek geniş bir konudur. Sadece pazarlama sözcüğü kullanılarak yapılan bir arama sizi tek tek inceleyemeyeceğiniz kadar fazla sayıda sonuca ulaştıracaktır.

Oysa; ortam, coğrafik alan ve demografik özellikler gibi ek unsurlarla konuyu sınırlandırmak ve araştırılabilir hale getirmek mümkündür. Pazarlama konusunu örnek olarak alırsak:

yaş grubu	çocuklara yönelik pazarlama
coğrafik alan	Japonya'da pazarlama
ortam	İnternet'te pazarlama
cinsiyet	kadınlara yönelik pazarlama

Beyin Fırtınası

Beyin fırtınası yeni fikirler üretmek üzere yapılan düşünme egzersizi diye tanımlanabilir. Serbestçe üretilen fikirlerin birbirini besleyeceği varsayımına dayanır. Konu seçiminde ve konu sınırlandırmasında kullanılacak faydalı bir tekniktir.

Konuyu Sınırlandırma

Araştırma konusunu soru cümlesi şeklinde ifade etmek de sınırlamada yardımcı olabilir. Sorular yanıt gerektirir. Araştırmanın amacı da bu yanıtları bulmaktır.

İyi bir soru ne tür bilgiye gereksinim olduğunu belirlemeye de yardımcı olur.

Örneğin:

Ebeveynlere yönelik pazarlama girişimlerinde dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir?

Anahtar Sözcüklerin Seçimi

Araştırma konusunu belirledikten sonra bu konuda bilgi arama aşamasına geçebilirsiniz. Hangi ortamda arama yaptığınız önemli olmaksızın (veri tabanı, katalog, www), ilk önce konuyla ilgili anahtar sözcükleri seçmeniz gerekir. Anahtar sözcük seçimi arama sonuçlarını, dolayısıyla aramanın başarısını etkiler.

Daha önce belirlediğimiz "ebeveynlere yönelik pazarlama girişimlerinde dikkat edilmesi gereken hususlar" konusu ile ilgili anahtar sözcükler **ebeveynler** ve **pazarlama**'dır.

Anahtar Sözcük

Araştırma konusunu en iyi tanımlayan sözcükler **anahtar sözcükler** olarak adlandırılır. Bilgisayarlar konuşma dilini anlamadıkları, tahmin yürütüp yorum yapmadıkları için bilgisayarlar yardımıyla bilgi ararken ne istediğimizi onların anlayacağı şekilde anlatmamız gerekir. Anahtar sözcüklerden bu amaçla yararlanırız.

Anahtar Sözcüklerle Çalışma

Farklı yazarlar aynı konuyu farklı sözcüklerle ele alabilmektedir. Bu durum, aynı konunun farklı kaynaklarda farklı sözcüklerle ifade edilmesine neden olur. Bu nedenle anahtar sözcükler seçildikten sonra bunlarla ilişkili olabilecek diğer sözcükleri de listelemek gerekir. Sözcüklerin tekil ve çoğul hallerinin yanı sıra eş anlamlı, daha dar ve daha geniş kapsamlı sözcükler, yaygın kullanılan kısaltmalar da düşünülmalıdır.

Anahtar sözcükler üzerinde düşünmek ve alternatifler yaratmak ihtiyaç duyduğunuz bilgiyi bulma şansınızı arttıracaktır. Özellikle bilimsel çalışmalarınızda İngilizce veri tabanlarına da başvurmanız gerekeceğinden anahtar sözcüklerle çalışırken bunu iki dilde yapmanızda fayda vardır.

Anahtar sözcüklerle çalışırken alternatif yaratmakta zorlanıyorsanız *thesauruslar*'dan yararlanabilirsiniz. *Thesaruslar*, aradığınız sözcükle eş anlamlı sözcüklerin yanı sıra daha dar ve daha geniş kapsamlı sözcükleri de listelerler.

Örneğin, *Roget's Thesaurus of English Words and Phrases*.

Daha önce belirlediğimiz **ebeveynler** ve **pazarlama** anahtar sözcükleri ile ilgili olabilecek diğer sözcükler şunlar olabilir:

Ebeveynler: Ebeveyn, anne, anneler, baba, babalar

Pazarlama: Pazar, e-pazarlama, reklam, reklamcılık, satış

Kataloglar ve Veri Tabanları

Bir kitabın arkasında yer alan indeks (dizin), aradığınız konuyu kitabın içinde çabucak bulmanıza nasıl yardımcı oluyorsa, çevrim içi kataloglar ve veri tabanları da binlerce kayıt içerisinden aradığınız konudaki kitapları veya makaleleri bulmanıza benzer şekilde yardımcı olur.

Araştırmanız için belli bir çevrim içi kataloğu veya veri tabanını kullanmadan önce bazı temel bilgiler edinmeniz işinizi kolaylaştıracaktır. Kataloglarda ve veri tabanlarında kullanılan indeksleme (dizinleme) mantığını anlamak iyi bir başlangıçtır.

İndeksleme (Dizinleme) Mantığı

Herhangi bir bilgi kaynağı bir veri tabanı tarafından indekslenirken; yazar adı, eser adı, konu, anahtar sözcükler ve yayın tarihi gibi kaynakla ilgili bilgilerin her biri söz konusu veri tabanındaki ilgili alanlara kaydedilir. Böylece veri tabanında o kaynağa ait bir kayıt yaratılmış olur ve bu kayda yukarıda sözü edilen tüm alanlardan erişim sağlanır.

Kataloglarda ve veri tabanlarında arama yaparken genellikle arama yapacağınız alanı ya da alanları da (yazar adı, anahtar sözcük gibi) seçmeniz gerekir. Bazen tüm alanlarda arama yapmak da mümkündür.

Arama Alanları

En çok kullanılan arama alanları şunlardır:

Yazar adı	Yazar adını bildiğiniz durumlarda kullanılır. Sadece yazar adları alanını arar
Eser adı	Eser adını bildiğiniz durumlarda kullanılır. Sadece eser adları alanını arar
Konu	Belli bir konuda kaynak ararken kullanılır. Sadece konu alanını arar
Anahtar sözcük	Anahtar sözcük alanını arar. Bazı çevrim içi kataloglarda tüm alanları aradığı da görülür.
Tüm alanlar	Tüm alanları arar. Yapılabilecek en kapsamlı aramadır.

Konu ile Arama

Özellikle kütüphane kataloglarında bulunan konu araması seçeneği isabetli sonuçlar verir. Bunun nedeni konu başlıklarının standart listelerden seçilmesi ve indeksleme sırasında aynı konudaki kaynaklara aynı standart konu başlığının verilmesidir.

Araştırmanız için yararlı bulduğunuz bir kitabın katalog kaydındaki konu başlığını kullanarak o konuda kütüphanede bulunan diğer kaynakları da kolayca bulabilirsiniz.

Anahtar Sözcük ile Arama

En çok kullanılan arama şeklidir. Anahtar sözcük araması birden fazla kavramı ilişkilendirmenize, dolayısıyla, birden fazla konuyu içeren aramalar yapmanıza olanak tanır. Yaygın olarak kullanılmasının bir nedeni de budur.

Anahtar sözcüklerle bilgi ararken isabet oranını arttırmak amacıyla kullanılacak teknikler vardır. Bu bölümde söz konusu teknikler ele alınacaktır.

Anahtar Sözcük ile Arama Teknikleri

Anahtar sözcüklerle arama yapılırken kullanılacak teknikler aşağıda listelenmiştir:

- Tırnak işareti kullanımı
- Bağlaç kullanımı
- Joker kullanımı
- Sözcük gruplama

Tırnak İşareti Kullanımı

Bazen bir kavram birden fazla sözcükten oluşabilir. Birden fazla sözcük bir arada tek bir kavramı ifade ettiği zaman tırnak içine alınması gerekir. Örneğin, iki sözcükten oluşan “**yağmur ormanı**”, kavram olarak tek başına **yağmur** ve tek başına **orman** sözcüklerinden farklı bir anlam taşır. Bu nedenle tırnak içine alınması gerekir.

Arama yaparken “**yağmur ormanı**” kavramını tırnak içine almak bu kavramı bu şekilde içeren sonuçlara ulaşılmasını sağlar (Aşağıda örneği verilen Belge A’da olduğu gibi.). Yağmur ve orman sözcüklerinin geçtiği ancak yağmur ormanları ile ilgisi olmayan sonuçları kapsam dışı bırakır (Aşağıda örneği verilen Belge B’de olduğu gibi). Tırnak işareti kullanılmaması durumunda arama sonucunda iki tür belge de yer alacaktır.

Belge A

Yağmur Ormanı Fosilleri: ABD’nin İllinois eyaletinde, yerin yüzlerce metre altında 300 milyon yıl öncesine ait **yağmur ormanı** kalıntıları bulundu. Yaklaşık 10 kilometre karelik alandan çıkarılan bulgular, şimdiye dek keşfedilen en büyük **yağmur ormanı** faunasını temsil ediyor.

Belge B

SGK Hatıra Ormanı’na Bin Fidan Dikildi: Erzurum Sosyal Güvenlik Kurumu’nca (SGK) Hatıra **Ormanı** oluşturuldu. SGK Haftası etkinlikleri kapsamında Erzurum – Pasinler Karayolu üzerindeki Paşapınarı mevkinde bulunan alanda SGK Hatıra **Ormanı** oluşturuldu. **Yağmur** yağışı altında SGK personeli ve TEMA Vakfı Gönüllüleri tarafından bin fidan dikildi.

Tırnak İşareti Kullanımı

Tırnak içine alınacak kavramların seçiminde dikkatli davranmak gerekir. Gereksiz tırnak kullanımı, örneğin, araştırma sorusunun olduğu gibi tırnak içine alınması konuyla ilgili olduğu halde bazı kaynakların arama dışında bırakılmasına neden olur.

Tırnak işareti kullanmaya uygun örnekler:

- “Madde bağımlılığı”
- “Cep telefonu”
- “Kalp krizi”
- “Çevre kirliliği”
- “Küresel ısınma”

Bağlaç Kullanımı

Araştırma konunuzu tek bir sözcükle ifade etmek oldukça zordur. Genellikle birden fazla sözcük kullanma ihtiyacı duyarsınız. Bağlaçlar (Boole işleçleri) anahtar sözcükleri ilişkilendirmek amacıyla kullanılır. **VE** ve **VEYA** bu amaçla en çok kullanılan bağlaçlardır.

Boole İşleçleri

Boole işleçleri anahtar sözcük aramalarında kullanılan VE, VEYA, DEĞİL’den (AND, OR, NOT) oluşurlar. Bu işleçler, 19. yüzyılda yaşamış bir matematikçi olan George Boole tarafından bulunduğu için onun adıyla anılmaktadır.

VE Kullanımı

Farklı kavramları bir arada içeren kaynakları bulmak istediğiniz zaman ilgili anahtar sözcükleri VE (İngilizce veri tabanlarında AND) ile ilişkilendirmeniz gerekir. Burada VE veri tabanına her iki kavramı da içeren kayıtları araması gerektiğini bildirir.

Örneğin:

pazarlama **VE** ebeveynler
marketing **AND** parents

Bir veri tabanında yapılacak böyle bir arama hem ebeveynler hem de pazarlama kavramlarını içeren kaynakların bulunmasını sağlar. Eğer bir kaynak bu sözcüklerden sadece birini içeriyorsa (sadece pazarlama veya sadece ebeveynler) arama sonuçlarının dışında kalır.

Arama stratejisinde VE kullanımı aramayı daraltır. Tek bir anahtar sözcük ile yapılan bir arama sonucunda ulaşılan kayıt sayısı aramaya VE ile yeni anahtar sözcükler eklendiğinde azalır. İsteddiğiniz sayıda sözcüğü VE ile ilişkilendirebilirsiniz.

Bazı veri tabanları ve Google gibi bazı arama motorları aralarında boşluk bırakarak yan yana yazdığınız kavramlar arasında VE varmış gibi işlem yaparlar. Bazı veri tabanlarında ve bazı kataloglarda anahtar sözcükleri VE ile ilişkilendirmeyi sağlayan hazır bir yapı bulunur. Bu tür yapılarda anahtar sözcükleri yazmanız için ayrılmış kutucuklar ve kutucukların yanında kullanacağınız bağlacı (ve, veya gibi) seçebileceğiniz menüler bulunur. Bu tür hazır bir yapının olmadığı durumlarda anahtar kavramların arasına VE bağlacını sizin yerleştirmeniz beklenir.

VEYA Kullanımı

Birbirlerinin yerine kullanılacak sözcükler (genellikle eş anlamlı, dar ve geniş kapsamlı sözcükler) VEYA (İngilizce veri tabanlarında OR) ile ilişkilendirilirler. Bu durumda veri tabanı söz konusu sözcüklerden herhangi birini içeren tüm kayıtlara ulaşır. İsteddiğiniz sayıda sözcüğü VEYA ile ilişkilendirebilirsiniz.

Örneğin:

ebeveyn **VEYA** anne **VEYA** baba
iktisat **VEYA** ekonomi
İnternet **VEYA** "world wide web" **VEYA** www

Sadece bir sözcük ile yapılan arama sonucunda ulaşılan kaynak sayısı bu sözcüğe VEYA ile bağlanan ikinci bir sözcüğün eklenmesiyle artar. Kavramları VEYA kullanarak ilişkilendirmek aramayı genişletir.

Joker Kullanımı

Joker kullanımı aynı sözcüğün farklı biçimlerini aramaya dahil etmenize yardımcı olur. Joker kullanımı aramayı genişletir, dolayısıyla arama sonucunda erişilen kaynak sayısını artırır.

Joker işareti veri tabanından veri tabanına farklılık gösterebilir. Yıldız, soru işareti, dolar işareti bu amaçla kullanılabilir.

Örneğin, **reklam** sözcüğünün sonunda ve **advertisement** sözcüğünde s harfinden sonra kullanılacak bir joker işareti (bu örnekte * kullanılmıştır) ile aynı kökten türetilen tüm diğer sözcükleri de arama kapsamına almış olursunuz.

reklam*
reklamlar
reklamcı
reklamcılık

advertis*
advertise
advertised
advertiser
advertises
advertising
advertisement

Google gibi bazı arama motorları sözcüklerin tekil ve çoğul hallerini otomatik olarak aratırlar. Ancak, sözcüklerin diğer biçimleri için joker kullanmak gerekir.

Sözcük Gruplama

Benzer sözcükleri parantez kullanarak gruplamak veri tabanının önce parantez içindeki sözcükleri aramasını daha sonra arama sonuçlarını diğer sözcüklerle ilişkilendirmesini sağlar.

Örneğin:

pazarlama VE ebeveyn
pazarlama VE (ebeveyn VEYA anne VEYA baba)

İlk aramanın sonucunda sadece pazarlama VE ebeveyn sözcüklerini içeren kaynaklara erişilirken ikinci arama sonucunda pazarlama VE ebeveyn, pazarlama VE anne, pazarlama VE baba ile ilgili kaynaklara erişilir.

İkinci Bölümün Sonu

İkinci bölümü tamamladınız ve şunları öğrendiniz:

- Konu seçmeyi ve seçtiğiniz konuyu sınırlandırmayı
- Konuyla ilgili anahtar sözcükleri belirlemeyi
- Bir araştırmayı yapılandırırken tırnak işareti, bağlaç, parantez ve joker kullanmayı
- Anahtar sözcük ile konu araması arasındaki farklılıkları

Şimdi bölüm sonu testini çözebilirsiniz.

Test

Bu bölümde uygulayacağınız test ile kendinizi değerlendirme şansına sahip olacaksınız. Test, çoktan seçmeli on sorudan oluşmaktadır. Testin bitiminde cevap anahtarı verilmiştir.

Başarılar.

Sorular

1. Aşağıda verilen sözcük gruplarını dikkatle inceleyerek tırnak içine alınması gerekenleri işaretleyiniz.
  - a. nükleer enerji
  - b. dengesiz beslenme
  - c. sera etkisi
  - d. kemik erimesi
  - e. hepsi

2. **Küreselleşmenin çevre sorunları üzerindeki etkileri** konusunu araştırmanız gerekse aşağıdaki sözcüklerden hangilerini anahtar sözcük olarak seçersiniz?
- küreselleşme, çevre
  - çevre, sorun
  - küreselleşme, çevre, üzerinde
  - küreselleşme, çevre, sorun, üzerinde
  - küreselleşme, çevre, sorun, üzerinde, etki
3. **Gençlerde İnternet bağımlılığına neden olan faktörleri** araştırmanız istense aşağıdaki arama stratejilerinden hangisini seçersiniz?
- gençler VE İnternet
  - gençler VEYA İnternet
  - gençler VE İnternet VE bağımlılık
  - gençler VE "İnternet bağımlılığı"
  - gençler VEYA İnternet VEYA bağımlılık
4. Aşağıdaki kaynak türlerinden hangisini anahtar sözcüklerle ilgili eş anlamlı, dar kapsamlı ve geniş kapsamlı sözcükleri bulmakta kullanırsınız?
- thesaurus
  - ansiklopedi
  - sözlük
  - kitap
  - katalog
5. Aşağıdakilerden hangisi arama sonucunda erişilecek kaynak sayısını azaltır?
- VEYA kullanımı
  - VE kullanımı
  - yıldız kullanımı
  - joker kullanımı
  - soru işareti kullanımı
6. Medya ile ilgili bir araştırmada aşağıdaki sözcüklerden hangisini kullanmazsınız?
- televizyon
  - T.V.
  - radyo
  - bilgisayar
  - gazete
7. **Bilgisayar** anahtar sözcüğü ile yapacağınız bir aramada aşağıdaki sözcüklerden hangisini bu sözcüğe alternatif olarak kullanmazsınız?
- dizüstü
  - masaüstü
  - notebook
  - netbook
  - İnternet
8. **Fotoğ** söz diziminden sonra joker kullanarak (fotoğ*) yapacağınız bir arama aşağıdaki sözcüklerden hangisini arama kapsamına almaz?
- fotoğraf
  - fotoğrafçılık
  - fotosentez
  - fotoğrafçı
  - fotoğraflar
9. **Eczane, eczaneler, eczacı, eczacılık** sözcüklerinin tamamını arama kapsamına almak için aşağıdakilerden hangisini kullanırsınız?
- ecza*
  - eczan*

- c. eczane*
- d. eczac*
- e. eczacil*

10. **Sosyal ağlar** ile ilgili makale ararken kavramı veri tabanına ne şekilde girerseniz daha isabetli sonuçlara erişirsiniz?

- a. sosyal ağlar
- b. "sosyal ağlar"
- c. sosyal VE ağlar
- d. sosyal VEYA ağlar
- e. sosyal VE ağ*

Cevap Anahtarı: 1e, 2a, 3d, 4a, 5b, 6d, 7e, 8b, 9a, 10b

Bölüm 3: Kütüphane Kataloğunun Kullanımı

İçindekiler

Kazanımlar	
Hacettepe Üniversitesi Kütüphane Kataloğuna Nasıl Erişilir?	
Kütüphane Kataloğu Web Sitesinin Neresinde?	
Kataloğun İçeriği	
Arama Seçenekleri	
Basit Arama	
Yazar Adı ile Arama	
Eser Adı ile Arama	
Kitap Kaydının Analizi	
Kitabın Kütüphanede Bulunması	
Konu ile Arama	
Dergi Adı ile Arama	
Dergi Kaydının Analizi	
Derginin Kütüphanede Bulunması	
Gelişmiş Arama	
Aramayı Yer ile Sınırlandırmak	
Aramayı Yayın Dili ile Sınırlandırmak	
Aramayı Yayın Türü ile Sınırlandırmak	
Aramayı Yayıncı ile Sınırlandırmak	
Çok Yönlü Sınırlandırma	
Arama Sonuçlarını Sıralama	
Diğer Kullanıcı İşlemleri	
Kullanıcı Hesabı	
Kütüphaneye Yeni Gelen Kaynaklar	
Üçüncü Bölümün Sonu	
Test	

Kazanımlar

Bu bölümde Hacettepe Üniversitesi kütüphane kataloğunun nasıl kullanılacağı anlatılmaktadır.

Bu bölümü tamamladığınızda;

- kataloğun farklı türde kaynaklar içerdiğini,
- yazar adı, eser adı, konu ve dergi adı ile basit arama yapmayı,
- anahtar sözcüklerle gelişmiş arama yapmayı,
- yayın dili, yayıncı, tarih, kaynak türü ile aramayı sınırlandırmayı,
- katalog kayıtlarını analiz etmeyi,
- aradığınız kaynağı kütüphane içinde bulmayı ve
- kullanıcı hesabı ile gerçekleştirebileceğiniz işlemleri öğreneceksiniz.

Hacettepe Üniversitesi Kütüphane Kataloğuna Nasıl Erişilir?

Bunun için İnternet bağlantısı olan herhangi bir bilgisayardan yararlanabilirsiniz. Kataloğa erişmek için Hacettepe Üniversitesi kütüphanelerinin Web sitesine girmeniz gerekir (<http://www.library.hacettepe.edu.tr/>).

Kütüphane Web sitesinin sol tarafındaki menüde bulunan **Katalog Tarama** düğmesine tıklayarak kütüphane kataloğuna erişim sağlayabilirsiniz.

Kataloğun İçeriği

Kütüphane kataloğu, Hacettepe Üniversitesi kütüphanelerinin koleksiyonlarında bulunan kaynakların kayıtlarını içerir. Kütüphane kataloğunda şu kaynakları arayabilirsiniz:

- Kitaplar
- Dergiler
- DVD/CD'ler
- Notalar
- Tezler

Kütüphane kataloğunda makale arıyamazsınız. Makale ararken veri tabanlarından yararlanmanız gerekir. Bu konu dördüncü bölümde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Arama Seçenekleri

Kütüphane kataloğunda iki arama seçeneği vardır:

- Basit Arama/Tarama
- Gelişmiş Arama/Tarama.

Katalog Tarama düğmesine tıkladığınız zaman karşınıza çıkan ekranda basit arama seçeneği yer almaktadır. Yine bu ekrandan gelişmiş arama ekranına bağlantı sağlanmıştır.

Basit Arama

Basit aramada anahtar sözcük, eser adı, yazar adı, konu, yer numarası, dergi adı ve ISBN/ISSN gibi alan seçenekleri vardır.

Herhangi bir alan seçilmediğinde varsayılan (default) alan olarak anahtar sözcük araması yapılmaktadır. Anahtar sözcük alanında yapacağınız arama tüm diğer alanları kapsar. Bu nedenle yapabileceğiniz en geniş kapsamlı aramadır.

ISBN/ISSN Nedir?

ISBN (International Standard Book Number - Uluslararası Standart Kitap Numarası) kitaplara, ISSN (International Standard Serial Number - Uluslararası Standart Süreli Yayın Numarası) ise dergilere verilen ve yayıncısı, yayınlandığı ülke gibi tanımlayıcı bilgileri içeren numaralardır. TC kimlik numarasına benzetebileceğimiz bu numaralar, kaynakları birbirinden ayırıcı özellikleri nedeniyle bilgi erişimde de kullanılmaktadır.

Yazar Adı ile Arama

Belli bir yazarın eserlerini aradığınız zaman kullanabilirsiniz. Basit aramada **yazar adı** alanını seçtikten sonra yazarın adını yazıp **tara** düğmesine tıklamanız yeterlidir. Yazar adı ile arama yaparken yazarın soyadını kullanmanız veya soyadı başa almanız beklenmektedir. Büyük ve küçük harf kullanımı önemli değildir.

Basit arama seçeneklerine **gelişmiş arama** ekranından da erişmek mümkündür. Bu ekrandan yapılan girişlerde yönlendirmeler ve örnekler de görülebilmektedir.

Hangi arama ekranını kullandığınız önemli değildir. Her ikisinden de aynı sonuçlara ulaşırsınız.

Eser Adı ile Arama

Aradığınız kaynağın adını bildiğiniz durumlarda kullanmanız uygundur. Eser adı yazılırken büyük ve küçük harf kullanımı önemli olmadığı gibi eser adının bir kısmını yazmak da yeterli olabilir.

Kitap Kaydının Analizi

Bir kitaba ait katalog kaydında kitabın yazarının adı, kitabın adı, yayın yeri, yayıncısı, yayın tarihi, konusu gibi temel bilgilerin yanı sıra rafta olup olmadığı bilgisi (ödünc alınmışsa dönüş tarihi) yer alır.

Katalog kaydının en altında verilen konu başlığı üzerine tıklanarak kütüphanede aynı konuda başka hangi kaynakların olduğunu görmek de mümkündür.

Kitabın Kütüphanede Bulunması

Katalogda bulduğunuz kaynağı kütüphanede bulabilmek için katalog kaydında belirtilen **yer** ve **yer numarası** bilgilerinden yararlanırsınız. **Yer** bilgisi kaynağın hangi kütüphanenin hangi katında olduğunu gösterirken (örneğin, Beytepe, 1. Kat gibi), **yer numarası** raftaki yerini gösterir.

Kaynağın konusunu da gösteren yer numarası (örneğin, PL – Türk Edebiyatı) sizi kaynağın bulunduğu rafa götürür. Yer numarası ile ilgili ayrıntılı bilgi birinci bölümde verilmiştir.

Konu ile Arama

Herhangi bir konuda kaynak aradığınız zaman konu alanını kullanabilirsiniz. Konu aramasının avantajı isabetli sonuçlar vermesidir. Bunun nedeni konu başlıklarının standart listelerden seçilmesi ve aynı konudaki kaynaklara aynı standart konu başlığının verilmesidir. Dezavantajı ise sizin seçtiğiniz konu başlığının her zaman standart konu başlığı ile örtüşmemesidir.

Konu araması sonucunda aradığınız konu ile ilgili alt konulardan oluşan bir listeye erişirsiniz. Bu listeden ihtiyacınıza uygun seçim yaparak ilgili kaynakların kayıtlarına ulaşabilirsiniz.

Örneğin, **Türk Edebiyatı** konu başlığı ile yaptığınız arama sonucunda aşağıdaki listeye erişirsiniz:

Türk Edebiyatı
Türk Edebiyatı – 17. Yüzyıl
Türk Edebiyatı – 17. Yüzyıl – Tarihçe ve Eleştirme
Türk Edebiyatı – 19. Yüzyıl
Türk Edebiyatı – 19. Yüzyıl – Tarihçe ve Eleştirme
Türk Edebiyatı – 20. Yüzyıl
Türk Edebiyatı – 20. Yüzyıl – Bibliyografya
Türk Edebiyatı – 20. Yüzyıl – Roman
Türk Edebiyatı – 20. Yüzyıl – Tarihçe ve Eleştirme
Türk Edebiyatı – 20. Yüzyıl – Temalar, Motifler

Dergi Adı ile Arama

Hacettepe Üniversitesi kütüphanelerinin abone olduğu basılı dergileri (elektronik dergilerin nasıl aranacağı dördüncü bölümde anlatılacaktır) aramak için **Dergi Adı** alanını kullanabilirsiniz. Bunun için arama ekranlarından birini kullanarak **Dergi Adı** alanını seçmeniz ve aradığınız derginin adını (örneğin, Journal of Documentation) yazmanız gerekir.

Dergi Kaydının Analizi

Aradığınız dergi Hacettepe Üniversitesi kütüphanelerinden herhangi birinde varsa dergi ile ilgili ayrıntılı bilgi ekrana gelir. Kütüphaneye derginin en son hangi sayısının geldiği ve eski sayılar hakkında eksikleri de içeren ayrıntılı bilgi yanı sıra derginin hangi sıklıkla yayımlandığı, yayıncısı, konusu, ISSN numarası gibi bilgiler de katalog kaydında yer almaktadır.

Derginin Kütüphanede Bulunması

Dergiler raflarda dergi adına göre alfabetik dizilmiştir. Bu nedenle dergi kayıtlarında yer numarası bulunmaz. Dergiyi rafta bulmak için adını bilmek yeterlidir.

Hacettepe Üniversitesi kütüphanelerinin abone olduğu bazı basılı dergilere (özellikle açık erişim olanağı sunan dergiler) elektronik olarak erişmek de mümkündür. Bu gibi durumlarda dergi kaydında yer alan **elektronik erişim** seçeneğine tıklayarak önce derginin Web sayfasına, oradan da derginin eski ve yeni sayılarına erişebilirsiniz.

Derginin Web sayfasında aradığınız sayıya tıkladığınız zaman o sayının içindekiler listesine ulaşırsınız. İçindekiler listesinden seçtiğiniz makalenin **tam metin** bağlantısına tıkladığınızda ise makaleyi görebilirsiniz.

Gelişmiş Arama

Basit aramaya göre daha ayrıntılı arama yapma olanağı sağlar. Anahtar sözcüklerle farklı alanlarda yapılacak aramaların ilişkilendirilmesine ve kaynağın bulunduğu kütüphane, yayın yılı, yayıncısı, dili, türü gibi sınırlandırmaların yapılmasına olanak sağlar.

Arama, **tüm alanlar** üzerinde veya sadece **yazar adı**, **eser adı**, **konu** ve **not** alanları üzerinde yapılabilir. Bunun için arama kutucuklarının sol tarafındaki menüden seçim yapabilirsiniz.

Arama alanlarını farklı biçimlerde ilişkilendirmek mümkündür. Bunun için arama kutucuklarının sağ tarafındaki menüden seçim yapmanız gerekir. İkinci bölümde öğrendiğiniz anahtar sözcükle arama tekniklerini kullanabilirsiniz. Burada kullanılan **ya da** Boole işleçlerinde öğrendiğiniz **veya**'ya karşılık gelmektedir. **Ve değil** ile bir kavramı

kapsam dışında bırakabilir; **yakın**, **önce** ve **sonra** ile sözcüklerin yakınlığına ve sıralamasına karar verebilirsiniz.

Aramayı Yer ile Sınırlandırmak

Hacettepe Üniversitesi birden çok kütüphaneye sahiptir. Söz konusu tüm kütüphaneleri aynı anda arayabileceğiniz gibi (Bu durumda **tüm alanlar** seçeneğini kullanmanız gerekir.) aramayı belli bir kütüphane ile de sınırlandırabilirsiniz. **Elektronik kütüphane** seçeneği ise aramayı elektronik kaynaklarla sınırlandırmanızı sağlar.

Aramayı Yayın Dili ile Sınırlandırmak

Arama sonucunda elde edeceğiniz kaynakların dilini, bildiğiniz veya tercih ettiğiniz dille sınırlandırabilirsiniz. Örneğin, belli bir yazarın İngilizce eserlerini arayabilirsiniz (Nazım'ın İngilizce eserleri gibi. Burada yazar adı kutucuğuna Nazım yazmanız ve dil seçeneğinde İngilizceyi seçmeniz gerekir.).

Aramayı Yayın Türü ile Sınırlandırmak

Özellikle belli bir türde (nota, tez, DVD gibi) kaynak arıyorsanız gelişmiş aramanın sunduğu kaynak türü sınırlama olanağından yararlanabilirsiniz.

Aramayı Yayıncı ile Sınırlandırmak

Belli bir yayıncının eserleri ile ilgileniyorsanız aramanızı yayıncı adı ile sınırlamanız da mümkündür. Bu durumda yayıncının adını ilgili alana yazmanız gerekir (Örneğin, Adalet Ağaoğlu'nun Remzi Kitabevi tarafından yayımlanmış eserleri. Bu durumda yazar adı kutucuğuna Ağaoğlu Adalet, aşağıdaki yayıncı kutucuğuna da Remzi yazmanız gerekir.).

Çok Yönlü Sınırlandırma

Gelişmiş arama seçeneğini kullanarak belli bir yazarın (örneğin, Eisenberg) belli bir konuda (örneğin, information literacy), belli bir tarihten sonra (örneğin, 2000) yayımlanmış ve belli bir kütüphanede (örneğin, Beytepe Kütüphanesi) bulunan belli türde (örneğin, basılı kaynak) eserlerini tek bir aramanın kapsamına alabilirsiniz.

Arama Sonuçlarını Sıralama

Arama sonuçları, **tarih**, **eser adı** ve **ilgi** sırasına dizilebilir. Bunun için gelişmiş arama ekranındaki sıralama seçeneklerini kullanmanız gerekir. **Tarih** seçeneği arama sonuçlarını en yeni tarihten en eskiye doğru sıralar. **Eser adı** seçeneği, sonuçları eser adına göre alfabetik düzende listeler. **İlgi** ise arama stratejisi ile yakından ilgili sonuçları en üstte verir.

Diğer Kullanıcı İşlemleri

Kütüphane katalog arayüzü aracılığıyla kullanıcı hesabınıza ve ders kaynaklarına erişmek, kaynak siparişi vermek ve kütüphaneye yeni gelen kaynakların listesini görmek de mümkündür. Ekranın sağ tarafında **Kullanıcılar İçin** başlığı altında sunulan seçenekleri görebilirsiniz.

Arayüz

İnsanların; bilgisayarlar, bilgisayar programları ve bilgisayara dayalı sistemlerle etkileşimini sağlayan ara program.

Kullanıcı Hesabı

Kullanıcı hesabı ile ödünç aldığınız kaynakların listesini görmek, iade tarihlerini kontrol etmek ve gerekirse ödünç aldığınız kaynakların süresini uzatmak gibi işlemleri yapabilirsiniz. Adınız, TC kimlik numaranız ve kendi oluşturacağınız bir şifre ile kullanıcı hesabınıza ulaşabilirsiniz. Bunun için katalog tarama ekranının sağ tarafındaki menüde bulunan **Kullanıcı Hesabı** seçeneği üzerine tıklamanız gerekir.

Kütüphaneye Yeni Gelen Kaynaklar

Katalog arayüzünün sağ tarafındaki menüde bulunan **Kütüphaneye Yeni Gelen Kaynaklar** bağlantısını tıklayarak kütüphaneye yeni alınmış kaynakların listesine ulaşabilirsiniz.

Üçüncü Bölümün Sonu

Üçüncü bölümü tamamladınız ve şunları öğrendiniz:

- Kataloğun farklı türde kaynaklar içerdiğini
- Yazar adı, eser adı, konu ve dergi adı ile basit arama yapmayı
- Anahtar sözcüklerle gelişmiş arama yapmayı
- Yayın dili, yayıncı, tarih, kaynak türü ile aramayı sınırlandırmayı
- Katalog kayıtlarını analiz etmeyi
- Aradığınız kaynağı kütüphane içinde bulmayı ve
- Kullanıcı hesabı ile gerçekleştirebileceğiniz işlemleri

Şimdi bölüm sonu testini çözebilirsiniz.

Test

Bu bölümde uygulayacağınız test ile kendinizi değerlendirme şansına sahip olacaksınız. Test, çoktan seçmeli on sorudan oluşmaktadır. Testin bitiminde cevap anahtarı verilmiştir.

Başarılar.

Sorular

1. Hacettepe Üniversitesi kütüphaneleri kataloğu ile hangi kaynak türü üzerinde arama yapamazsınız?
  - a. kitap
  - b. makale
  - c. dergi
  - d. tez
  - e. DVD/CD
2. Aşağıdakilerden hangisi Hacettepe Üniversitesi kütüphaneleri kataloğu aracılığıyla yapılamaz?
  - a. kitap siparişi
  - b. ders kaynaklarına ulaşma
  - c. kütüphaneye hangi yeni kaynakların geldiğini görme
  - d. bir kaynağın kim tarafından ödünç alınmış olduğunu görme
  - e. ödünç alınan bir kaynağın süresini uzatma
3. Aşağıdakilerden hangisi Hacettepe Üniversitesi kütüphaneleri kataloğu kullanılarak yapılacak bir aramada olası sonuçları sınırlamak için kullanılamaz?
  - a. yazarın doğum tarihi

- b. kaynağın dili
  - c. kaynağın hangi kütüphane bulunduğu
  - d. kaynak türü (kitap, DVD, tez gibi)
  - e. yayıncı
4. Gelişmiş aramada erişilen sonuçlar hangi unsurlara göre sıralanabilir
- a. tarih
  - b. ilgi
  - c. eser adı
  - d. hepsi
  - e. hiçbirisi
5. Aşağıdakilerden hangisini basit arama ile yapmanız mümkün değildir?
- a. eser adı ile arama
  - b. yazar adı ile arama
  - c. konu ile arama
  - d. yer numarası ile arama
  - e. belli bir yazarın belli bir konuda yazılmış eserlerini arama
6. Aşağıdakilerden hangilerini kütüphane kataloğu kullanıcı hesabınız ile gerçekleştirebilirsiniz?
- a. ödünç aldığınız kaynaklar için süre uzatma
  - b. kaynak sipariş etme
  - c. ödünç aldığınız kaynaklarla ilgili bilgileri görme
  - d. daha önce yapmış olduğunuz aramalarla ilgili bilgileri görme
  - e. hepsi
7. Aşağıdakilerden hangisini kullanarak bir kaynağın kütüphanedeki yerini belirleyebilirsiniz?
- a. ISBN
  - b. yer numarası
  - c. ISSN
  - d. kayıt numarası
  - e. sınıflama numarası
8. Gelişmiş aramada hangi seçenek tüm alanları bir arada aramanızı sağlar?
- a. anahtar sözcük
  - b. eser adı
  - c. yazar adı
  - d. konu
  - e. ISSN/ISBN
9. Dergi kayıtlarında aşağıdaki bilgilerden hangisi bulunmaz?
- a. dergi adı
  - b. yayıncısı
  - c. yayın sıklığı
  - d. kütüphanede bulunan eski sayılarının listesi
  - e. yer numarası
10. ISBN nedir?
- a. uluslararası standart kitap numarası
  - b. uluslararası standart süreli yayın numarası
  - c. yer numarası
  - d. sınıflama numarası
  - e. katalog numarası

Cevap Anahtarı: 1b, 2d, 3a, 4d, 5e, 6e, 7b, 8a, 9e, 10a

Bölüm 4: Veri Tabanlarının Kullanımı

İçindekiler

Kazanımlar	
Veri Tabanları Ne İşe Yarar?	
Veri Tabanları Ne Tür Bilgi Sağlar?	
Veri Tabanı Türleri	
Genel İçerikli Veri Tabanları	
Konu Bazlı Veri Tabanları	
Hacettepe Üniversitesi Kütüphane Veri Tabanları	
Veri Tabanlarına Erişim	
Veri Tabanı Seçimi	
Veri Tabanı Kullanımı	
Yardım Kılavuzları	
Veri Tabanında Arama	
Arama Sonuçları	
Arama Sonuçlarını Kaydetme	
Tüm Veri Tabanlarını Aynı Arayüz ile Arama	
Birden Fazla Veri Tabanını Aynı Anda Arama	
Veri Tabanından Tam Metnine Ulaşılamayan Makaleleri Bulmak	
Elektronik Dergi Arama	
Basılı Dergi Arama	
Belge Sağlama Hizmeti	
Veri Tabanlarına Kampüs Dışından Erişim	
Dördüncü Bölümün Sonu	
Test	

Kazanımlar

Bu bölümde bir konu ile ilgili makaleleri bulmak için veri tabanlarının nasıl kullanılacağı anlatılmaktadır.

Bu bölümü tamamladığınızda;

- veri tabanlarını ne amaçla kullanacağınızı,
- veri tabanlarının ne tür bilgi içerdiğini,
- veri tabanı türlerini,
- veri tabanlarına erişimi,
- veri tabanı seçmeyi,
- veri tabanlarında arama yapmayı,
- arama sonuçlarını değerlendirmeyi ve düzenlemeyi,
- makalelerin özetlerine ve tam metinlerine erişmeyi,
- veri tabanlarına kampüs dışından erişmeyi öğreneceksiniz.

Veri Tabanları Ne İşe Yarar?

Veri tabanları çok sayıda farklı süreli yayının binlerce sayısını hızla tarayarak konunuzla ilgili makalelerin, hangi dergilerin hangi sayılarında yer aldığını gösterir.

Veri tabanları olmasaydı konunuzla ilgili makaleleri bulmak için her derginin her sayısına tek tek bakmanız gerekirdi

Veri Tabanları Ne Tür Bilgi Sağlar?

Veri tabanları size, aramada kullandığınız anahtar sözcüklerle eşleşen kaynakların listesini verir. Makalelerin yanı sıra toplantı bildirimleri, raporlar, tezler ve kitapları da indeksleyen veri tabanları vardır. Söz konusu kaynaklarla ilgili elde edebileceğiniz bilgi, veri tabanından veri tabanına değişiklik gösterir:

- Kaynağı bulmak için ihtiyaç duyacağınız bilgiyi içeren **künye**, her veri tabanında bulunur.
- Kaynağın içeriği hakkında bilgi veren kısa bir **özet**, bazı veri tabanlarında bulunur.
- Kaynağın **tam metni**ne bağlantı, bazı veri tabanlarında bulunur.

Künye

Makaleye erişimi sağlayacak bilgilerden oluşur: Makalenin başlığı, yazar(lar)ı, yayın yılı, makalenin yayımlandığı süreli yayının adı, cilt, sayı ve sayfa numaraları.

Örneğin, ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanından erişilen bir künye aşağıdaki gibidir:

Veri Tabanı Adı: Sosyal Bilimler Veri Tabanı
Orijinal Başlık: Medya Okuryazarlığı: Kütüphanelerde Yeni Çalışma Alanı
Kaynak: Türk Kütüphaneciliği, 2007, 21(3): 335-359
Yazar Adı: Önal, H. İnci

Web of Science'dan erişilen künye de benzer bilgileri içerir:

Title: Wikis and Blogs Tools for Online Interaction
Author(s): Grassley JS, Bartoletti R
Source: Nurse Educator Volume: 34 Issue: 5 Pages: 209-213 Published: SEP-OCT 2009

Özet

Makale başlıkları her zaman içeriği çok iyi yansıtmadıkları gibi detaylı bilgi de içermezler. Özet, makalenin içeriği hakkında bilgi verir. Özeti okuyarak, makalenin sizin için yararlı olup olmadığına hızlı bir şekilde karar verebilirsiniz. Özet, konunuzla ilgili en iyi makaleleri seçmenizi ve bunu yaparken zamandan tasarruf etmenizi sağlar.

Tam Metin

Elektronik olarak erişilebilen makale metni **tam metin** (full text) olarak adlandırılır. Makaleyi bulmak için ayrıca çaba harcamanıza gerek kalmaz. Zamandan tasarruf sağlayan bir seçenektir. Bazı veri tabanları makalelerin tam metinlerine erişim olanağı sağlar.

Veri Tabanı Türleri

Veri tabanlarını iki grupta toplayabiliriz:

- Genel içerikli veri tabanları
- Konu bazlı veri tabanları

Hangi türün daha uygun olduğu, araştırma konusuna ve bilgi ihtiyacına bağlı olarak belirlenmelidir.

Genel İçerikli Veri Tabanları

Genel ya da disiplinler arası bir konu üzerinde çalışıyorsanız genel içerikli veri tabanları iyi bir başlangıç noktasıdır. Bu tür veri tabanları geniş konu alanlarını kapsamakta ve genellikle hem bilimsel dergileri hem de magazinleri indekslemektedir.

Örnekler:

ScienceDirect: Disiplinler arası bir veri tabanıdır. 2500'ün üzerinde farklı dergi ve yaklaşık 9 milyon tam metin makaleye erişim sağlamaktadır.

EbscoHost: Çok sayıda elektronik dergiye ve 150'den fazla veri tabanına tam metin ya da bibliyografik erişim olanağı sağlayan derleyici bir veri tabanıdır. *Academic Search Complete*, *Business Search Complete*, *ERIC*, *MEDLINE* gibi farklı konularda pek çok veri tabanını bünyesinde bulundurmaktadır. Bilimsel yayınların yanı sıra magazinler, konferans bildirimleri, rapor türü yayınları da indekslemektedir.

Konu Bazlı Veri Tabanları

Belli bir konu alanıyla sınırlı veri tabanlarıdır. Sadece o konuda bilimsel yayınları indekslerler.

Örnekler:

ERIC (Education Resource Information Center): Eğitimle ilgili kaynakları indekslemektedir. Yaklaşık 1.5 milyon kayıt içermekte, 300.000'den fazla kaynağa tam metin erişim sağlamaktadır.

HukukTürk: Yargıtay Kararları, Danıştay Kararları, Anayasa Mahkemesi Kararları, AİHM Kararları, T.C. Mevzuatı, Resmi Gazete ve kanun tasarıları gibi mevzuatla ilgili birçok kaynak içermektedir.

SciFinder: Kimya ile ilgili alanlarda makale, bildiri, patent, kitap ve doktora tezlerini indekslemektedir.

Hacettepe Üniversitesi Kütüphane Veri Tabanları

Hacettepe Üniversitesi kütüphaneleri 70'e yakın veri tabanına abonedir. Bu veri tabanları aracılığıyla yaklaşık 40.000 dergiye, 46.000 kitaba ve 800.000 teze tam metin olarak erişebilmekteyiz.

Kütüphane veri tabanları sadece Hacettepe Üniversitesi mensuplarının kullanımına açıktır. Üniversite yerleşkelerindeki bilgisayarlardan "IP kontrollü" olarak erişilebilir. Veri tabanlarına kampus dışından erişim olanağı da vardır. Bölüm sonunda bu konuda bilgi verilecektir.

Veri Tabanlarına Erişim

Hacettepe Üniversitesi kütüphanelerinin abone olduğu veri tabanlarının tam listesine kütüphane Web sitesinden erişebilirsiniz. Sırasıyla **Elektronik Kaynaklarımız** ve **E-Veri Tabanlarımız** seçeneklerine tıklayınız.

Veri tabanlarına erişmenizi sağlayacak ikinci seçenek **Veri Tabanları/Konu Arama** daha sonra ele alınacaktır.

Veri Tabanı Seçimi

Veri tabanları listesinden veri tabanının adı, kapsadığı konu alanları, indekslediği kaynak türleri ve tam metin erişim olanağı ile ilgili bilgilere ulaşabilirsiniz. Bu listeyi dikkatle inceleyerek araştırma yapacağınız konuya uygun veri tabanını/tabanlarını seçebilirsiniz.

Veri Tabanı Kullanımı

Veri tabanları listesinden seçtiğiniz veri tabanının adı üzerine tıkladığınızda söz konusu veri tabanının Web sayfasına erişirsiniz. Burada hem farklı arama seçenekleri hem de veri tabanı hakkında ayrıntılı bilgi bulunur.

Yardım Kılavuzları

Veri tabanları ve arama özellikleri hakkında Türkçe ayrıntılı bilgi edinmek isterseniz uzman kütüphaneciler tarafından hazırlanan **yardım kılavuzları**'ndan da yararlanabilirsiniz. Yardım kılavuzlarına veri tabanları listesinden bağlantı verilmiştir.

Veri Tabanında Arama

Veri tabanlarında arama yapmak, kütüphane kataloglarında arama yapmaya benzer. Veri tabanlarının da genellikle hem **basit** hem de **gelişmiş arama** seçenekleri bulunur. Bu arama seçeneklerinden hangisinin kullanılacağına ihtiyaca göre karar verilir.

Veri tabanlarında arama yaparken ikinci bölümde öğrendiğiniz arama tekniklerinden yararlanabilirsiniz. Aralarında benzerlikler olmasına rağmen arayüzler, veri tabanından veri tabanına farklılık gösterir. Bunları öğrenmek aramayı kolaylaştırdığı gibi arama başarısını da artırır.

Veri tabanlarının arama ve kullanım özellikleri ile ilgili ayrıntılı bilgi Türkçe kullanım kılavuzlarının yanı sıra veri tabanının arayüzünden de elde edilebilir.

Örnek:

Alternatif enerji kaynaklarından **etanol** ve bu konudaki **hükümet politikaları** üzerine bir araştırma yapmak istiyoruz. Konu farklı disiplinleri ilgilendirdiği için genel kapsamlı bir veri tabanı olan *ScienceDirect* veri tabanını seçebiliriz.

ScienceDirect veri tabanının gelişmiş arama (advanced search) ekranında birinci arama kutusuna tırnak içinde **energy policy** (enerji politikası), ikinci kutuya ise **ethanol** (etanol) anahtar sözcüklerini yazıp AND (VE) bağlacı ile bağlamamız gerekir. Arama stratejimizi biraz daha geliştirip ekranın sağındaki menüyü kullanarak bu sözcüklerin nerede aranması gerektiğini belirtebiliriz (özet, başlık ve anahtar sözcüklerde / abstract, title, keywords gibi). Ayrıca ekranın altındaki tarih seçeneğini kullanarak araştırmamızı belli tarihlerle de sınırlandırabiliriz (örneğin, 2000 yılından bugüne / 2000 to present).

Arama Sonuçları

Anahtar sözcükleriniz ve arama kriterlerinizle eşleşen makalelerin kayıtları sonuç ekranında listelenir. Erişilen toplam makale sayısı ekranın sol üst köşesinde belirtilir. Bu makalelerin dergilere ve yıllara göre dağılımı sol tarafta gösterilir. Sağ üst köşede ise sonuçları ilgi ya da tarih sırasına dizmenizi sağlayacak sıralama seçeneği yer alır.

Arama sonucunda eriştiğiniz makalelerin özetlerini, şekillerini, tablolarını, kaynakçalarını ve içindekiler listelerini ön izleme (preview) seçeneğine tıklayarak görebilirsiniz. Makalelerin tam metinlerini görmek için ise pdf seçeneğine tıklamanız yeterlidir.

İlgili makaleler (related articles) bağlantısı kullanılarak makalenin ilgili olduğu diğer çalışmalara da erişim sağlayabilirsiniz. Söz konusu sonuçlar üzerinde (search within results) yeni bir arama yapmak da mümkündür.

Arama Sonuçlarını Kaydetme

Arama sonuçlarını kaydetmek için çeşitli seçenek vardır. Pdf dosyaları bilgisayarınıza indirebilirsiniz. Arama sonuçlarını e-posta adresinize gönderebilir veya kullandığınız kaynak yönetim sistemine (EndNote veya RefWorks gibi) aktarabilirsiniz. Kaynak yönetim sistemleri altıncı bölümde ele alınacaktır.

Tüm Veri Tabanlarını Aynı Arayüz ile Arama

Kütüphane ana sayfasında **E-Kaynaklar** başlığı altındaki **Veri Tabanları / Konu Arama** seçeneğine tıkladığınız zaman Hacettepe Üniversitesi kütüphanelerinin abone olduğu veri tabanlarının tam listesiyle birlikte tüm bu veri tabanlarını (kütüphane kataloğu dahil) aramanıza olanak yaratan bir arayüze erişirsiniz.

Hacettepe Üniversitesi kütüphanelerinin abone olduğu tüm veri tabanlarında tek arayüz kullanarak arama yapabilmek, sizi farklı veri tabanları için farklı arayüz özelliklerini öğrenme zahmetinden kurtarır.

Bu arayüzde de basit ve gelişmiş arama seçenekleri vardır. Ayrıca arayüzün özellikleri ile ilgili ayrıntılı bilgi, **arama ipuçlarında** (search tips) sunulmuştur.

Birden Fazla Veri Tabanını Aynı Anda Arama

Bu arayüzü kullanarak tek bir veri tabanında arama yapabileceğiniz gibi araştırma konunuzu içeren birden fazla veri tabanını aynı anda aramanız da mümkündür. Bunun için listeden seçtiğiniz veri tabanlarının yanındaki kutucukları işaretlemeniz gerekir.

Örneğin, **information literacy** (bilgi okuryazarlığı) konusunda makale ararken eğitim alanındaki *ERIC* veri tabanı ile kütüphanecilik alanındaki *LISA* veri tabanını aynı anda arayabiliriz. Bunun için basit arama ekranındaki kutucuğa tırnak içinde **information literacy** anahtar sözcüğünü yazmamız ve **keyword** (anahtar sözcük) arama seçeneği işaretledikten sonra veri tabanı listesinde *LISA* ve *ERIC* veri tabanlarını seçmemiz yeterlidir.

Seçtiğimiz anahtar sözcük ve belirlediğimiz kriterlere uygun arama işlemi, işaretlediğimiz iki veri tabanı üzerinde eş zamanlı olarak yapılır. Sonuçlar sistem tarafından birleştirilerek sunulur. Bu durum farklı veri tabanlarından elde ettiğimiz sonuçlardaki çakışmaları görmek için bir karşılaştırma yapma gereğini ortadan kaldırır.

Arama sonuçlarının konu, tarih, dergi adı ve yazar adına göre dağılımlarını görmek için ekranın solundaki düğmeleri kullanabilirsiniz. Sonuçları tarih, eser adı, yazar adı ya da kaynak veri tabanına göre sıralamak da mümkündür. Ekranın sağ üst köşesinde tam metin (full text) ve hakemli (peer-reviewed) makaleleri ayırıcı seçenekler de bulunur.

İlgilendiğiniz kayıtları seçtikten sonra (Bunun için künyelerin yanındaki kutucuklara tıklamanız gerekir.) sonuçları diğer arayüzlerde olduğu gibi e-posta adresinize gönderebilir veya bilgisayarınıza kaydedebilirsiniz.

Veri Tabanından Tam Metnine Ulaşılmayan Makaleleri Bulmak

Kullandığınız veri tabanı, makalelerin tam metnine erişim sağlamıyorsa söz konusu makaleleri bulmak için şunları yapabilirsiniz:

- Elektronik dergileri aramak (Makalenin yer aldığı dergi, kütüphanenin abone olduğu başka veri tabanlarında yer alabilir.)
- Basılı dergileri aramak (Kütüphanede derginin basılı kopyası olabilir.)
- Belge sağlama hizmeti yoluyla başka kütüphanelerden elde etmek.

Aşağıdaki örnekte *ERIC* veri tabanından eriştiğimiz bir kayıt görülmektedir. Bu veri tabanından makalenin tam metnine erişim olanağı sağlanmamıştır.

Bridging the Information Literacy Gap with "Clickers"
Deleo, Patricia A.; Eichenholtz, Susan; Sosin; Adrienne Andi.
Journal of Academic Librarianship (0099-1333)
Sep 2009. Vol. 35, Iss. 5, p. 438-444
Source: ERIC
Show Abstract: Show In Clusters

Elektronik Dergi Arama

Kütüphanenin ana sayfasında **E-Kaynaklar** başlığı altındaki **Dergi Arama** seçeneğine tıklayarak elektronik dergiler üzerinde arama yapmamıza olanak tanıyan ekrana ulaşabiliriz.

Bir önceki örnekte bulmaya çalıştığımız makalenin yer aldığı dergiyi (Journal of Academic Librarianship) burada arayabiliriz (Bu ekran ayrıca konuya göre dergi arama olanağı da sunmaktadır.).

Bu ekranda dergi adıyla (Journal of Academic Librarianship) yaptığımız arama sonucunda söz konusu derginin birden fazla veri tabanında yer aldığını görüyoruz. Elde ettiğimiz liste aşağıdaki gibidir:

Journal of academic librarianship

from 01/03/1975 to 31/05/2004 in **Academic Search Complete**
from 01/01/1984 to 31/05/2004 in **MasterFILE Premier**
from 01/01/1993 to 2006 in **Science Direct Journals**
from 01/01/1996 to present in **Wilson Select Plus**

Aradığımız makale 2009 yılında yayımlandığı için derginin 1996'dan günümüze kadar olan sayılarını indeksleyen *Wilson Select Plus* veri tabanını seçiyoruz.

Seçtiğimiz veri tabanının (*Wilson Select Plus*) üzerine tıkladığımız zaman arama ekranına ulaşırız. Bu ekranda arama kutusuna makalenin adını yazmak ve sağdaki menü seçenekleri yardımıyla bunun makale başlığı olduğunu (title) belirtmek makaleye erişmek için yeterlidir. Arama sonucunda *Wilson Select Plus* veri tabanı bizi daha önce tam metnine ulaşamadığımız makaleye ulaştırır.

Basılı Dergi Arama

Aradığınız derginin elektronik sürümüne erişemiyorsanız kütüphanede basılı kopyası olup olmadığına bakabilirsiniz. Bunun için kataloğu taramanız gerekir. Katalog tarama ile ilgili ayrıntılı bilgi üçüncü bölümde verilmiştir. Derginin aradığınız sayısı kütüphanede varsa raflarda bulabilirsiniz.

Belge Sağlama Hizmeti

Hacettepe Üniversitesi kütüphanelerinde bulamadığınız (basılı veya elektronik) makaleler için kütüphanenin belge sağlama hizmetinden yararlanabilirsiniz. Bu hizmet kapsamında fotokopi ücreti karşılığında aradığınızın makalenin kütüphane tarafından getirilmesi mümkündür. Kütüphane Web sayfasının sol tarafındaki menüde Belge Sağlama seçeneğine tıklayarak bu konuda bilgi edinebilirsiniz.

Veri Tabanlarına Kampüs Dışından Erişim

Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri'nin abone olduğu veri tabanlarına ve diğer elektronik kaynaklara kampüs dışından da erişebilirsiniz. Bunun için Hacettepe Üniversitesi elektronik posta hesabına sahip olmanız ve bilgisayarınızda gerekli *proxy* ayarlarını yapmanız gerekir.

Kütüphane Web sayfasında **E-Kaynaklar** başlığı altındaki **E-Kaynaklara Kampus Dışından Erişim** bağlantısına tıklayarak bu konuda bilgi edinebilirsiniz. Farklı tarayıcılarda (Internet Explorer ve Mozilla Firefox) *proxy* ayarlarının nasıl yapılacağı buradan erişebileceğiniz Bilgi İşlem Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan dokümanda ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.

Tarayıcıya uygun *proxy* ayarları yapıldıktan sonra kullanıcı adı ve şifre soran ekranda kullanıcı adı için e-posta adresinizi, şifre için e-posta şifrenizi kullanmanız beklenmektedir.

Dördüncü Bölümün Sonu

Dördüncü bölümü tamamladınız ve şunları öğrendiniz:

- Veri tabanlarını ne amaçla kullanacağınızı
- Veri tabanlarının ne tür bilgi içerdiğini
- Veri tabanı türlerini
- Veri tabanlarına erişimi
- Veri tabanı seçmeyi
- Veri tabanlarında arama yapmayı
- Arama sonuçlarını değerlendirmeyi ve düzenlemeyi
- Makalelerin özetlerine ve tam metinlerine erişmeyi
- Veri tabanlarına kampüs dışından erişmeyi

Şimdi bölüm sonu testini çözebilirsiniz.

Test

Bu bölümde uygulayacağınız test ile kendinizi değerlendirme şansına sahip olacaksınız. Test, çoktan seçmeli on sorudan oluşmaktadır. Testin bitiminde cevap anahtarı verilmiştir.

Başarılar.

Sorular

1. Veri tabanları ne tür bilgi sağlar?
  - a. künye
  - b. özet
  - c. tam metin
  - d. veri tabanı ile ilgili genel bilgi
  - e. hepsi
2. Disiplinler arası bir konuda araştırmaya başlamak için aşağıdaki veri tabanlarından hangisi sizce daha uygundur?
  - a. ScienceDirect
  - b. ERIC
  - c. LISA
  - d. HukukTürk
  - e. ScienFinder
3. Bir veri tabanı ile ilgili bilgi edinmek için nereye başvurursunuz?
  - a. kütüphane Web sitesinde E-Veri Tabanlarımız altındaki açıklamalara
  - b. yardım kılavuzlarına
  - c. veri tabanının Web sayfasına
  - d. veri tabanının arayüzüne
  - e. hepsi
4. Veri tabanlarının arayüzlerinde aşağıdakilerden hangileri bulunur?
  - a. basit arama seçeneği
  - b. gelişmiş arama seçeneği
  - c. arama ile ilgili ipuçları
  - d. veri tabanı hakkında genel bilgi
  - e. hepsi
5. Veri tabanlarının gelişmiş arama ekranlarında aşağıdaki özelliklerden hangileri bulunur?
  - a. yıl sınırlama
  - b. tür sınırlama
  - c. alan sınırlama
  - d. ve, veya bağlaçlarıyla strateji oluşturma
  - e. hepsi
6. Arama sonuçlarıyla aşağıdakilerden hangisini yapamazsınız?
  - a. sonuçları tarih sırasına dizmek
  - b. sonuçları yayıncıya göre dizmek
  - c. e-posta adresinize göndermek
  - d. bilgisayarınıza indirmek
  - e. kullandığınız kaynak yönetim sistemine aktarmak
7. Aşağıdakilerden hangisi ortak bir arayüz kullanarak farklı veri tabanlarını aramanın sağladığı avantajlardandır?
  - a. zamandan tasarruf
  - b. farklı arayüz özelliklerini öğrenmek zorunluluğu olmaması
  - c. arama sonuçlarını karşılaştırma zorunluluğu olmaması

- d. hangi veri tabanını kullanacağını bilmek zorunda olmamak
  - e. hepsi
8. Kullandığınız veri tabanı, makalelerin tam metnine erişim sağlamıyorsa söz konusu makaleleri bulmak için aşağıdakilerden hangisi uygun bir seçenek değildir?
- a. kütüphanenin diğer veri tabanları
  - b. kütüphanedeki basılı dergiler
  - c. başka kütüphanelerin veri tabanları
  - d. kütüphanedeki e-dergiler
  - e. belge sağlama hizmeti
9. Aşağıdakilerden hangilerini kütüphane Web sitesi aracılığıyla yapabilirsiniz?
- a. elektronik dergi arama
  - b. basılı dergi arama
  - c. veri tabanı arama
  - d. tüm veri tabanlarını aynı anda arama
  - e. hepsi
10. Aşağıdakilerin hangisinin kütüphane veri tabanlarına kampüs dışından erişim ile ilgisi yoktur?
- a. proxy ayarları
  - b. kütüphaneye üye olmak
  - c. Hacettepe mensubu olmak
  - d. Hacettepe e-posta adresi sahibi olmak
  - e. bilgisayar ve İnternet bağlantısı

Cevap Anahtarı: 1e, 2a, 3e, 4e, 5e, 6b, 7d, 8c, 9e, 10b

Bölüm 5: Web'in Kullanımı

İçindekiler

Kazanımlar	
İnternet	
World Wide Web	
Web'de Arama	
Konu Rehberleri	
Ticari Kurumlar Tarafından Hazırlanmış Konu Rehberleri	
Kütüphaneler Tarafından Hazırlanmış Konu Rehberleri	
Arama Motorları	
Süper Arama Motorları	
Aramalardan Başarılı Sonuçlar Elde Etmek	
Arama Motorlarında Gelişmiş Arama	
Google'da Arama	
Google'da Arama Sonuçları	
Google'da Kullanılan İşaretler	
Google'da Kısa Yollar	
Google'da Sınırlamalar	
Google'da Gelişmiş Arama	
Google Veri Tabanları	
Web'deki Bilginin Erişilebilirliği	
Derin Web (Görünmez Web)	
Web'deki Bilginin Güvenirliği	
Web Sitelerinin Özellikleri	
Web Kaynaklarının Değerlendirilmesi	
Doğruluk	
Güvenirlik	
Tarafsızlık	
Güncellik	
Kapsam	
Web Kaynaklarının Kullanılması	
Beşinci Bölümün Sonu	
Test	

Kazanımlar

Bu bölümde Web'in içeriği ve kullanımıyla ilgili konular ele alınacaktır. Bu bölümü tamamladığınızda;

- temel İnternet araçlarından Web'in işlevini ve içeriğini,
- Web'de bilgi aramayı,
- konu rehberleri, arama motorları ve süper arama motorları arasındaki farkı,
- Google'ın arama özelliklerini,
- derin Web ile yüzeysel Web arasındaki farkı,
- Web üzerindeki her bilgiye arama motorları aracılığıyla erişemeyeceğinizi,
- Web'deki bilginin her zaman güvenilir olmadığını,
- Web sitelerinin özelliklerini,
- Web kaynaklarını nasıl değerlendireceğinizi öğreneceksiniz.

İnternet

İnternet, dünya çapında bir bilgisayar ağıdır. Sayısız bilgisayarı ve bilgisayar ağını bir birine bağlayan bir iletişim ve paylaşım ortamıdır. İnternet üzerinde kullanabileceğimiz pek çok araç ve yararlanabileceğimiz çok sayıda bilgi kaynağı vardır.

Temel İnternet araçları şunlardır:

Elektronik posta: İnternet bağlantısı olan herkesle mesaj alışverişine olanak tanır.

Telnet: İnternet'e bağlı bir bilgisayarı başka bir bilgisayar aracılığıyla uzaktan kullanmamıza olanak tanır.

Dosya Transfer Protokolü (ftp): İnternet aracılığıyla bir bilgisayardan diğerine dosya aktarılmasını sağlar.

World Wide Web (www): Web sayfalarına erişimi sağlar.

World Wide Web (WWW)

Web sayfalarına erişim sağlama özelliği ile en sık kullanılan İnternet araçlarından biridir. Kısaca WWW veya Web olarak da adlandırılmaktadır.

Aradığınız bilgi için Web'in uygun kaynak olup olmadığına karar verebilmeniz ve milyonlarca Web sayfası içinden aradığınızı kolayca bulabilmeniz için Web'in içeriği, Web kaynaklarının özellikleri ve Web arama araçları hakkında bilgi sahibi olmanız gerekir.

Web'de Arama

Web üzerindeki bilgiye ulaşmanın farklı yolları vardır. Aradığınız bilgiyi hangi sitede bulacağınızı ve sitenin adresini (url) önceden biliyorsanız site adresini Web tarayıcının arama kutusuna yazıp ara düğmesine tıklamanız yeterlidir.

Bilgiyi nerede bulacağınızı bilmediğiniz durumlarda kullanabileceğiniz arama araçları ise şunlardır:

- Konu rehberleri
- Arama motorları
- Süper arama motorları

Web Adresleri

Her Web sitesinin bir adresi vardır. URL (Uniform Resource Locator) adı verilen bu adreslerin her bölümü Web sitesi hakkında farklı bir bilgi sağlar. Adreslerin hatasız ve eksiksiz yazılması erişim açısından önemlidir.

Örneğin, <http://www.hacettepe.edu.tr> adresinin bölümleri aşağıda açıklanmıştır.

http: Kullanılan İnternet protokolü
www: Kullanılan Web aracı
hacettepe: Sunucu adı
edu: Alan adı
tr: Ülke kodu

Konu Rehberleri

Seçilmiş ve konularına göre düzenlenmiş Web sitesi koleksiyonlarıdır. Genel konu başlıklarının altında alt konu başlıkları ve ilgili siteler listelenir. Rehberler bazen Web siteleriyle ilgili kısa açıklamalar da içerirler. Bu açıklamalar kullanıcıların, siteye gitmeden içeriği hakkında bilgi edinmesini sağlar.

Araştırmaya genel bir konu yaklaşımıyla başladığınız durumlarda kullanılması uygundur. Konu başlıkları ve alt başlıklar arasında gezinmeyi gerektirir. Arama motorlarıyla karşılaştırıldığında kapsamı çok daha sınırlıdır. Ancak, seçim ve düzenleme işlemi insan eliyle yapıldığı için sayfaların konuyla ilişkisi genellikle daha isabetlidir.

Konu rehberlerini iki grupta toplamak mümkündür:

- Ticari kurumlar tarafından hazırlanmış konu rehberleri: Ticari kurumlarca hazırlanırlar ve genellikle arama motoru fonksiyonları da bulunur.

Örnekler:

- Yahoo Directory (<http://dir.yahoo.com/>)
  - Google Directory (<http://directory.google.com/>)
  - About (<http://www.about.com/>)
  - Arabul (<http://www.arabul.com/>)
- Kütüphaneler tarafından hazırlanmış konu rehberleri: Birçok kütüphane Web kaynaklarını değerlendirip düzenleyerek konu rehberleri oluştururlar. Bu tür rehberlerde yer alan kaynaklar bir ön değerlendirmeden geçirilmiş olduğu için güvenle kullanılabilir.

Örnekler:

- AcademicInfo (<http://www.academicinfo.net/>)
- Intitute (<http://www.intute.ac.uk/>)
- Digital Librarian (<http://www.digital-librarian.com/>)
- INFOMINE (<http://infomine.ucr.edu>)
- Internet Public Library (<http://www.ipl.org>)

Arama Motorları

Web sayfalarını bazı yazılımlar yardımıyla otomatik olarak indeksleyen erişim araçlarıdır. Bir arama yaptığınızda arama motoru sorgunuzu indekslediği Web sayfaları ile karşılaştırarak eşleşen sonuçları size gösterir.

Hiçbir arama motoru milyonlarca Web sayfası içeren Web'in tamamını indeksleyemez. Arama motorları Web'in sadece bir kısmını kapsamakta ve bu nedenle aramalarda farklı

sonuçlar getirmektedir. Aramalardan iyi sonuçlar elde edebilmek için arama tekniklerinin yanı sıra arama motorlarının özelliklerini de bilmek gerekir.

Arama motorları belirli bir anahtar sözcük ya da anahtar sözcük grubu ile bilgi aramak istediğinizde kullanmaya uygundur. En çok kullanılan arama motorlarından biri Google'dır (<http://www.google.com>). rnek olarak verilebilecek diğer arama motorları:

- AltaVista (<http://www.altavista.com/>)
- Lycos (<http://www.lycos.com/>)
- Ask Jeeves (<http://www.ask.com/>)
- Hotbot (<http://www.hotbot.com/>)
- Arama (<http://arama.com/>)

Süper Arama Motorları

Süper arama motorları (metasearch engines), birden çok arama motorunu aynı anda kullanıp sonuçları bir arada verirler. Farklı arama motorlarını birlikte kullandıkları için getirdikleri sonuçlar tek bir arama motorundan elde edilen sonuçlardan daha fazla olur.

Örnekler:

- Dogpile (<http://www.dogpile.com/>)
- MetaCrawler (<http://www.metacrawler.com/>)
- Search (<http://www.search.com/>)

Aramalardan Başarılı Sonuçlar Elde Etmek

İkinci bölümde öğrendiğiniz arama tekniklerini Web'de bilgi ararken de kullanabilirsiniz. Arama motorlarıyla Web'de bilgi ararken daha başarılı sonuçlar elde etmek için Őunlara dikkat edin:

- Anahtar sözcüklerle eş anlamlı olan diğer sözcükleri de aramaya dahil edin
- Sözcük gruplarını tırnak içine alın ("dünya sağlık örgütü", "bilgi okuryazarlığı")
- En önemli sözcükleri ilk önce yazın
- Küçük harf kullanın
- Gelişmiş arama özelliklerini kullanın

Arama Motorlarında Gelişmiş Arama

Arama motorlarının çoğu tıpkı kütüphane katalogları ve veri tabanlarında olduğu gibi basit aramanın yanı sıra gelişmiş arama olanağı da sunmaktadır. Gelişmiş arama daha az sayıda ve konuyla daha ilgili sonuçlara ulaşma olanağı sağlar.

Temel arama teknikleri tüm arama motorlarında geçerli olmasına rağmen, her arama motorunun kendine özgü kuralları ve kolaylıkları vardır. Kullandığınız arama motorunun özelliklerini öğrenmek için **yardım** ya da **arama ipuçları** gibi başlıklar altında sunulan açıklamalardan yararlanabilirsiniz.

Google'da Arama

Google, hem en geniş kapsamlı hem de en çok kullanılan arama motorlarından biridir. Burada Google'ın arama özelliklerinden sadece bir kısmı kısaca ele alınacaktır.

Google aralarında boşluk bırakılan anahtar sözcükler arasında VE (AND) bağlacı ya da artı işareti (+) varmış gibi işlem yapar. Ayrıca VE yazmaya veya artı işareti kullanmaya gerek yoktur.

rnek: Cep telefonunun kansere neden olup olmadığını araŐtırdığımızı varsayalım. Bu durumda arama kutusuna Türkçe kaynaklar için "**cep telefonu**" ile **kanser** anahtar

sözcüklerini yazmak yeterlidir. İngilizce kaynaklara erişmek istiyorsak aynı anahtar sözcükleri bu defa İngilizce yazmamız gerekir ("**cell phones**" ile **cancer**).

Google'da Arama Sonuçları

Google getirdiği sonuçları ilgililik sırasına dizer. Konuyla en ilgili bulduğu sayfa en üsttedir. Sözcük seçimi ve sıralaması arama sonuçlarını etkiler.

Google'da Kullanılan İşaretler

Google arama sonuçlarını olumlu yönde etkileyecek pek çok özelliğe sahiptir. Örneğin, eksi işareti (-) bir sözcüğü kapsam dışı bırakmak için kullanılır. Marşlar üzerinde bir araştırma yaptığımızı, ancak mehter marşı ile ilgilenmediğimizi düşünelim. Google arama kutusuna **marşlar -mehter** yazarak mehter marşını kapsam dışı bırakabiliriz.

Benzerdir (~) işareti ise eş anlamlı sözcükleri arama kapsamına almak için kullanılır. Örneğin, başına benzerdir işareti konulmuş **onkoloji** anahtar sözcüğü (**~onkoloji**) ile yapılan bir arama bizi onkoloji sözcüğü ile eş anlamlı olan kanser sözcüğünü içeren belgelere de ulaştırır.

Google'da Kısayollar

Google'ın tanım bulma, hesap yapma, döviz kuru çevirme gibi hızlı fonksiyonları da vardır. Herhangi bir kavramın tanımını bulmak için Google arama kutusuna **define** (tanımla) sözcüğünün yanına tanımını aradığınız sözcüğü yazmanız gerekir (örneğin, **define:internet**). Bu durumda o sözcükle ilgili Web sayfalarına değil sadece tanımlara ulaşırsınız.

Google'ı hesap makinesi gibi de kullanabilirsiniz. Ayrıca örneğin **euro kaç ylt** yazarak döviz kuru çevirme işlemlerini ya da **1 inç kaç cm** yazarak ölçü birimi dönüştürme işlemlerini kolayca yapabilirsiniz.

Google'da Sınırlamalar

Aramanızı sadece başlıkta (intitle) geçen sözcüklerle, alan adı (site) ile veya dosya türü (filetype) ile sınırlandırmak da mümkündür.

Örneğin, **intitle:"genetically modified food"** şeklinde yapacağınız arama sizi sadece başlığında genetiği değiştirilmiş organizmalar kavramı geçen kaynaklara ulaştırır.

Belli bir alan adı taşıyan sayfalarda arama yapmak istiyorsanız (örneğin, daha güvenilir olduğu için nüfus istatistiklerini resmi kurumların sayfalarında aramak isteyebilirsiniz) arama stratejinizi şu şekilde oluşturabilirsiniz: **site:gov "population statistics"**.

Benzer şekilde dosya türünü de belirlemek mümkündür. Örneğin Web 2.0 konusunda bilgi arıyorsanız ve pdf dosyalarını bulmak istiyorsanız arama stratejinizi **filetype:pdf "Web 2.0"** şeklinde düzenleyebilirsiniz.

Google'da Gelişmiş Arama

Google'ın tüm özelliklerini hatırlamanız gerekmez. Gelişmiş arama ekranı aramada çok yönlü tanımlama ve sınırlama yapmanıza olanak tanır. İhtiyaç durumunda, gelişmiş arama ekranının sağ üst köşesindeki **Arama İpuçları** ve **Google Hakkında** seçeneklerine tıklayarak Google'ın arama özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi edinebilirsiniz.

Google Veri Tabanları

Google'da sadece resimler, haberler, fotoğraflar, bloglar gibi belli bir bilgi veya materyal türü üzerinde arama yapmak da mümkündür. Bunun için Google arama ekranının sol üst tarafındaki menüyü gözden geçirip ihtiyacınıza uygun seçim yapmanızı öneririz.

Akademik çalışmalarda en çok kullanılan iki Google veri tabanı, Google Kitaplar (Google Books - <http://books.google.com>) ve Google Akademik'tir (Google Scholar - <http://scholar.google.com>).

Google Kitaplar, Google'ın yayıncılar ve kütüphanelerle işbirliğinin bir ürünüdür ve milyonlarca kitap hakkında bilgi içerir. Bu kitapların bir kısmının tam metnine bir kısmının bazı bölümlerine erişmek mümkündür. Google Akademik, başta hakemli dergi makaleleri olmak üzere tezler, makaleler, kitaplar gibi bilimsel yayınlara erişim sağlar.

Web'deki Bilginin Erişilebilirliği

Web üzerindeki bilginin tamamı herkese açık değildir. Web, her kullanıcının erişemediği ya da kullanımı belli koşullara bağlı bilgi de içerir. Bu açıdan baktığımızda Web'i iki bölümde ele almak mümkündür:

- **Yüzeysel Web (Açık Web):** Arama motorlarıyla arama yapıldığında kolaylıkla erişilebilen Web kaynaklarını niteler. Kişiler, kurumlar ve güncel olaylarla ilgili bilgiye genellikle Yüzeysel Web'den kolayca erişilir.
- **Derin Web (Görünmeyen Web):** Arama motorlarının erişemediği Web kaynaklarını niteler.

Derin Web (Görünmeyen Web)

Arama motorları yüzeysel Web'deki web sayfalarını indeksler, ancak derin Web'de yer alan bilgiyi indeksleyemezler. Derin Web'deki bilginin bir kısmı herkese açıktır, bir kısmı ise şifrelerle korunur ve erişim bazı koşullara bağlıdır.

Örneğin, veri tabanlarının büyük bir bölümü, arama motorlarının erişemediği derin Web'in parçasıdır. Kütüphaneler, ödeme yaparak veri tabanlarına abone olurlar. Böylece, kullanıcıları, bir ücret ödemek zorunda kalmadan söz konusu veri tabanlarına erişim olanağı sağlarlar.

Herkese açık olmalarına rağmen kütüphane katalogları da derin Web'in bir parçasıdır. Google ile Hacettepe Üniversitesi kütüphanelerinin kataloğuna erişebilirsiniz. Ancak Google ile Hacettepe Üniversitesi kütüphane kataloğunu tarayamazsınız. Kataloğu taramak için katalog arayüzünün kullanılması gereklidir. Örneğin, *Kara Kitap*'in kütüphanede olup olmadığını Google'dan aramaya çalışırsanız sonuç alamazsınız.

Web'deki Bilginin Güvenirliği

Web'deki bilginin güvenirliliğini değerlendirebilmek için Web'e kimlerin hangi koşullarda ne tür bilgi koyabildiğini bilmek gerekir. Web'e isteyen herkes istediği bilgiyi koyabilir.

- Kütüphaneler
- Üniversiteler
- Devlet kurumları
- Kâr amacı gütmeyen kurumlar
- Ticari kurumlar

- Bireyler

Web Sitelerinin Özellikleri

Web sitelerinin içerikleri sadece o siteyi yaratan kişi veya kurum tarafından belirlenip değiştirilebilir. Dışardan bir müdahale veya kontrol söz konusu değildir. Yeni teknolojilerin olanak tanıdığı bazı Web siteleri ise etkileşimlidir, kullanıcılar bu sitelere yeni bilgi ekleyebildiği gibi bu sitelerdeki bilgileri değiştirebilirler.

Etkileşimli Web sitelerinin en çok bilinen örnekleri şunlardır:

- **Bloglar:** E-dergilere benzetebileceğimiz bloglarda blog sahibi istediği gibi yayın yapar. Okuyucuların da görüş belirtme olanakları vardır.
- **Wikiler:** Okuyucuların içeriğine katkıda bulunabildiği kaynaklardır. En çok tanınan wiki Vikipedi / Wikipedia'dır.

Vikipedi / Wikipedia

İsteyen herkesin katkıda bulunabileceği elektronik ansiklopedi şeklinde tanımlanabilir. Sayfaların çoğu herkes tarafından ekleme ve değişiklik yapmaya açıktır. Güncel bilgi içerir. Bir araştırmaya başlamak için iyi ipuçları verebilir. Bilgi değişkendir ve sistemli bir nitelik kontrolü yoktur. Wikipedia'dan edinilen bilginin kullanılmadan önce başka kaynaklardan doğrulanmasında fayda vardır.

Web Kaynaklarının Değerlendirilmesi

Web üzerinde çok ve çeşitli bilgi bulunmaktadır. Web üzerine herkes, her tür bilgiyi koymakta serbesttir. Bir kontrol ve denetleme mekanizması yoktur. Bunun için Web kaynaklarının kullanılmadan önce değerlendirilmesi gerekir.

Web kaynaklarının değerlendirilmesinde kullanılacak bazı ölçütler vardır. Bu ölçütler her tür bilgi kaynağının değerlendirilmesinde kullanılacak temel ölçütlerdir:

- Doğruluk
- Güvenirlik
- Tarafsızlık
- Güncellik
- Kapsam

Doğruluk

Doğruluk ölçütü ile ilgili değerlendirme yapabilmek için aşağıdaki soruları cevaplamaya çalışın.

- Kaynakta verilen bilgiler doğru mu? Bunu diğer kaynaklarla karşılaştırarak anlayabilirsiniz.
- Kaynak kendi içinde tutarlı mı? Çelişkiler varsa doğruluğundan şüphe etmek gerekir.
- Bulduğunuz bilgiler inandırıcı mı? Çok şaşırtıcı bilgileri başka kaynaklardan doğrulamak gerekir.
- Bilginin kaynağı belli mi? Kaynakça bu konuda bilgi verir.
- Dil bilgisi ve yazım hataları içeriyor mu? Bu tür hatalar ya dikkatsizlikten ya da bilgisizlikten kaynaklanır. Her iki durum da kaynağın niteliği konusunda şüphe uyandırır.

Güvenirlilik

Güvenirlilik ölçütü ile ilgili değerlendirme yapabilmek için aşağıdaki soruları cevaplamaya çalışın.

- Web sayfasından kim sorumlu? Yazarı ya da destekleyen kurum belli mi? Yazarı belli olmayan (anonim) kaynaklar konusunda şüpheli olmak gerekir.
- Yazar, o konuda uzman mı? Eğitimi nedir? Nerede çalışmaktadır? Yazarı Web'de araştırın.
- Safya üzerinde yazarla bağlantı kurulabilecek bir adres var mı?
- Sayfanın alan adı (URL uzantısı) nedir? Edu., gov. gibi eğitim kurumlarına ve resmi kurumlara ait sayfalardaki bilgiler genellikle daha güvenilirdir.

Alan Adı (URL Uzantısı)

Web adreslerinin bir parçası olan alan adları, bize sitenin türü ve ait olduğu kurum hakkında bilgi verir. Genellikle üç harften oluşan kısaltmaların farklı anlamları vardır. En sık kullanılan alan adları şunlardır:

.edu: Eğitim kurumları

<http://www.hacettepe.edu.tr>

<http://www.berkeley.edu>

.com: Ticari kurumlar

<http://www.eczacibasi.com.tr>

<http://www.ibm.com>

.gov: Devlet kurumları

<http://www.basbakanlik.gov.tr>

<http://www.nasa.gov>

.org: Kâr amacı gütmeyen kurumlar

<http://www.tema.org.tr>

<http://www.unesco.org>

Tarafsızlık (Objektiflik)

Tarafsızlık ölçütü ile ilgili değerlendirme yapabilmek için aşağıdaki soruları cevaplamaya çalışın.

- Sitenin amacı belli mi? Niçin hazırlanmış ve Web üzerine niçin konmuş?
- Farklı bakış açıları söz konusuysa, bunları içeriyor mu?
- Bir taraflılık söz konusu ise bu durum açıkça belirtilmiş mi? Taraf tuttuğunu bildiğiniz sürece, bu kaynaklar da size diğerleri kadar faydalı olabilir.
- Kaynak, doğruluğu kanıtlanmış bilgilere mi, kişisel görüşlere mi dayanıyor?

Güncellik

Güncellik ölçütü ile ilgili değerlendirme yapabilmek için aşağıdaki soruları cevaplamaya çalışın.

- Sayfa ne zaman oluşturulmuş? Üzerinde bir tarih var mı? Web üzerinde yakın zamanda yaratılmış bir sayfa eski tarihli bilgi içerebilir. Bu durum kullanıcı için yanıltıcıdır.
- Güncel mi? Sayfa en son ne zaman güncelleştirilmiş?
- Bilginin güncelliği amacınıza uygun mu?
- Sayfadaki bağlantılar çalışıyor mu?

Kapsam

Kapsam ölçütü ile ilgili değerlendirme yapabilmek için aşağıdaki soruları cevaplamaya çalışın.

- Web sayfasının kapsamı nedir?
- Konuyu tüm yönleri ile içeriyor mu?
- Yeterince ayrıntılı mı?
- Kapsam amacınıza uygun mu?
- Sayfa, bilgi ihtiyacınızı karşılıyor mu?

Web Kaynaklarının Kullanılması

Web kaynaklarını kullanırken şüpheci olmamızda ve soru sormamızda fayda vardır. Kendimize yönelmemiz gereken en önemli sorulardan biri de "Web'i niçin kullanıyorum?" sorusudur. Web'i kullanımı kolay olduğu için değil, aradığımız bilgiye en uygun kaynak olduğu zaman kullanmalıyız.

Bazen Web'de saatlerce gezinerek yanıtlayamadığımız bir soruyu bir danışma kaynağından bir iki dakika içinde yanıtlayabiliriz. Bazen de aradığımız bilgiye Web'den erişilmesi mümkün değildir.

Beşinci Bölümün Sonu

Beşinci bölümü tamamladınız ve şunları öğrendiniz:

- Temel İnternet araçlarından Web'in işlevini ve içeriğini
- Web'de bilgi aramayı
- Konu rehberleri, arama motorları ve süper arama motorları arasındaki farkı
- Google'ın arama özelliklerini
- Derin Web ile yüzeysel Web arasındaki farkı
- Web üzerindeki her bilgiye arama motorları aracılığıyla erişemeyeceğinizi
- Web'deki bilginin her zaman güvenilir olmadığını
- Web sitelerinin özelliklerini
- Web kaynaklarını nasıl değerlendireceğinizi

Şimdi bölüm sonu testini çözebilirsiniz.

Test

Bu bölümde uygulayacağınız test ile kendinizi değerlendirme şansına sahip olacaksınız. Test, çoktan seçmeli on sorudan oluşmaktadır. Testin bitiminde cevap anahtarı verilmiştir.

Başarılar.

Sorular

1. Aşağıdakilerden hangisi bir İnternet aracı değildir?
  - a. e-mail
  - b. blog
  - c. ftp
  - d. www
  - e. telnet
2. Aşağıdakilerden hangisi Web'de bilgi aramak için kullanılır?
  - a. arama motorları
  - b. konu rehberleri
  - c. süper arama motorları

- d. ticari konu rehberleri
  - e. hepsi
3. Aşağıdakilerden hangisi süper arama motorlarına örnektir?
- a. Altavista
  - b. Yahoo
  - c. Dogpile
  - d. Google
  - e. Arabul
4. Internet Public Library aşağıdakilerden hangisine örnektir?
- a. arama motoru
  - b. konu rehberi
  - c. süper arama motorları
  - d. kütüphaneler tarafından hazırlanmış konu rehberi
  - e. ticari konu rehberi
5. Arama motorlarıyla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?
- a. Web sayfalarını otomatik olarak indekslerler
  - b. yüzeysel Web'in tamamını indekslerler
  - c. birbirlerinden farklı sonuçlar getirirler
  - d. derin Web'deki bilgiye ulaşamazlar
  - e. bazı farklı arama özellikleri taşırlar
6. Hangi Google veri tabanı bilimsel makalelere ulaşmanızı sağlar?
- a. Google directory
  - b. Google books
  - c. Google blogs
  - d. Google images
  - e. Google scholar
7. Aşağıdaki hangisi bir eğitim kurumuna ait sitenin alan adıdır?
- a. .gov
  - b. .mil
  - c. .edu
  - d. .org
  - e. .com
8. Aşağıdaki ifedelerden hangisi doğrudur?
- a. Web üzerindeki bilginin tamamı herkese açıktır
  - b. arama motorları yüzeysel Web'i arar
  - c. arama motorları kütüphane kataloglarını arar
  - d. derin Web'deki bilgi herkesin kullanımına açıktır
  - e. arama motorları veri tabanlarını arar
9. Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?
- a. Web üzerindeki bilginin tamamı günceldir
  - b. Web üzerine herkes istediği bilgiyi koyar
  - c. Web üzerindeki bilginin niteliği değişir
  - d. Web üzerindeki bilginin değerlendirilmesi gerekir
  - e. Vikipedi (Wikipedia) herkesin içerik oluşturabildiği bir kaynaktır
10. Web kaynaklarını değerlendirirken hangi ölçütleri göz önüne almak gerekir?
- a. doğruluk
  - b. güvenilirlik
  - c. tarafsızlık
  - d. güncellik
  - e. hepsi

Cevap Anahtarı: 1b, 2e, 3c, 4d, 5b, 6e, 7c, 8b, 9a, 10e

Bölüm 6: Yasal ve Etik Konular

İçindekiler

Kazanımlar
Yasal ve Etik Konular
Telif Hakkı
Adil Kullanım
Kaynak Gösterme Zorunluluğu
İntihal (Bilgi Hırsızlığı)
İntihalin Sonuçları
İntihalden Kaçınmanın Yolları
Kaynak Göstermenin Önemi
Kaynak Gösterme
Kaynak Göstermenin Aşamaları
Kaynak Göstermede Temel Yaklaşımlar
Kaynak Gösterme Biçimleri
Kaynak Gösterme Biçiminin Seçimi
Biçimler Arasındaki Fark Nedir?
Kaynakça Hazırlamak
Künye Hazırlamak
Kitap
Makale
Web Sayfası
Gönderme ve Alıntı
Kaynakça Göstermeye Yardımcı Yazılımlar
Kaynak Yönetim Sistemleri
Kaynakça ve Künye Yaratıcılar
Altıncı Bölümün Sonu
Test

Kazanımlar

Bu bölümde kaynak kullanımıyla ilgili yasal ve etik konular ele alınacaktır. Bu bölümü tamamladığınızda;

- telif hakkının ve adil kullanımın ne olduğunu,
- intihalin ne olduğunu ve intihalden kaçınmanın yollarını,
- kaynak göstermenin önemini,
- kaynak gösterme biçimlerini ve biçim seçmeyi,
- farklı kaynak türleri için künye hazırlamayı,
- kaynakça hazırlamayı,
- gönderme ve alıntı yapmayı,
- kaynak göstermeye yardımcı yazılımları öğreneceksiniz.

Yasal ve Etik Konular

Bilgi kaynaklarının kullanımıyla ilgili bazı yasal ve etik konular da vardır. Bunları bilmek sizi zor duruma düşmekten koruyacaktır.

- Telif hakkı
- Adil kullanım
- İntihal

Telif Hakkı

Bir fikir veya sanat eserini yaratan kişinin bu eserden doğan tüm haklarını (kopyalama, çoğaltma, dağıtma, satma ve başka formlarını üretme gibi) ifade eder. Yasalarla koruma altındadır.

Her türlü entelektüel üretim fikir veya sanat eseri kapsamında değerlendirilir:

- kitap
- beste
- film
- bilgisayar programı
- resim
- fotoğraf
- grafik tasarımı

Bir fikir veya sanat eserini kopyalamak, çoğaltmak, dağıtmak, sergilemek veya sahneye koymak için eser sahibinden izin almak gereklidir. Telif hakkı kapsamı dışında kalan eserler için buna ihtiyaç yoktur.

Telif hakkı kapsamının dışında kalan eserler:

- Telif hakkı süresi dolmuş eserler (Shakespeare'in eserleri gibi)
- Kullanımına, kopyalanmasına ve dağıtımına yaratıcısı tarafından izin verilmiş eserler (freeware yazılımlar gibi)

Adil Kullanım

Telif hakkı olan bir eserin eğitim ve araştırma amaçlı kullanılmasına ve kişisel kullanım için bir bölümünün fotokopisinin alınmasına engel yoktur. Bilgi kaynaklarının bu şekilde kullanımı **adil kullanım** kapsamına girmektedir.

Adil kullanımın çerçevesi; kullanılan eserin niteliği, kullanım amacı, kullanılan miktar gibi faktörlere bağlı olarak belirlenmektedir.

Kaynak Gösterme Zorunluluğu

Bir araştırma yaparken makaleler, kitaplar, Web sayfaları, bloglar gibi çeşitli kaynaklardan yararlanabilir ve bu kaynaklardan bilgi aktarabilirsiniz. Ancak, yararlandığınız kaynaklara mutlaka gönderme (atıf) yapmanız gerekir.

Eserin telif hakkı kapsamında olmaması, eser sahibinden izin almış olmak ve adil kullanım çerçevesinde kullanmış olmak da dâhil olmak üzere hiçbir şey bir eseri kaynak göstermeden kullanma hakkını size vermez.

İntihal (Bilgi Hırsızlığı)

İntihal, başkalarının fikirlerini ve söylemlerini kendine aitmiş gibi sunmaktır. Bir tür akademik hırsızlıktır.

İntihal kapsamına giren eylemler:

- Bir kaynağı (başkasının çalışmasını, ödevini) olduğu gibi ya da kısmen kopyalamak
- Başka kaynaklardan alınan bilgi, bulgu ve fikirleri yeniden ifade ederek kaynak göstermeden kullanmak
- Kaynak göstermeksizin İnternet'ten kesip yapıştırmak
- Başka dilden çevrilen bilgiyi kaynak göstermeden kullanmak
- Bir çalışmayı kaynak göstermeden özetlemek

Her araştırma mevcut bilgi birikimi üzerine kurulur. Mevcut bilgi birikimini, başka bir deyişle, başkalarının fikirlerini, bulgularını, yorumlarını ve söylemlerini kullanmanın yanlış bir tarafı yoktur. Yanlış olan bunları kaynak göstermeden kullanmak ve kendininmiş gibi sunmaktır.

İntihalin Sonuçları

İntihal kasıtlı veya kasıtsız gerçekleşebilir. Her iki durumda da etik bir sorundur ve bazı önemli sonuçlar doğurur:

- Bir dersten kalmak
- Disiplin cezası almak
- Üniversiteden atılmak
- Meslekten ihraç edilmek

İntihalden Kaçınmanın Yolları

İntihalden kaçınmak için öncelikle kaynak gösterme kurallarını bilmek ve uygulamak gereklidir. Bunun dışında alabileceğiniz önlemler aşağıda sıralanmıştır:

- Kullanılabilecek bilgi ve fikirlerle birlikte kaynağını not etmek
- Kullanılan kaynakların künyelerini eksiksiz kaydetmek
- Not alırken kendi ifadelerinizi kullanmak
- Başkalarının cümlelerini aynen kopyaladığınız zaman tırnak işareti kullanmak
- Her kullanımda kaynaklara gerekli göndermeyi yapmak

Kaynak Göstermenin Önemi

Kaynak göstermek bilginin asıl sahibini belirtmek demektir. Herşeyden önce bilim ahlakının gereğidir. Bunun dışındaki yararlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Araştırmacının katkısını açıkça ortaya koyar

- Çalışmanın güvenilirliğini artırır
- Çalışmanın derinliği ve genişliği konusunda fikir verir
- Kullanılan bilginin/kaynağın başkaları tarafından da bulunmasına olanak sağlar.

Kaynak Gösterme

Kaynak göstermeyle ilgili cevaplanması gereken sorular şunlar:

- Kaynakla ilgili ne kadar bilgi aktarılacak?
- Bu bilgi nasıl sunulacak?
- Bu bilgi nerede sunulacak?

Kaynak Göstermenin Aşamaları

Kaynak gösterme, birbirini tamamlayan iki aşamada gerçekleşir:

- **Çalışmanın sonunda:** Çalışmada kullanılan bilgi kaynaklarını gösteren bir liste çalışmanın sonuna eklenir. **Kaynakça** (bibliyografya) adı verilen bu liste kullanılan tüm kaynakların künyelerini içerir.
- **Çalışmanın içinde:** Metnin içinde hangi bilginin kaynakçadaki hangi bilgi kaynağından alındığı kısaca belirtilir. Bu kısa bilgi **gönderme** (atıf) olarak adlandırılır.

Kaynak Göstermede Temel Yaklaşımlar

Kaynak gösterirken kullanılan iki temel yaklaşım vardır:

Nümerik yaklaşım: Kullanılan her kaynağa bir numara verilir ve metin içinde kaynaklara bu numaralarla gönderme yapılır.

Yazar-Tarih yaklaşımı: Kullanılan kaynakla ilgili kısa bilgi (genellikle yazar soyadı, yayın tarihi ve sayfa numarası) metin içinde ilgili yere bir parantez açılarak aktarılır.

Kaynak Gösterme Biçimleri

Tüm kaynak gösterme biçimleri yukarıda söz ettiğimiz iki temel yaklaşımdan birine dayanır. Biçimler kaynak göstermeyle ilgili kuralları belirleyerek standartlaşmayı sağlarlar.

Farklı disiplinler için geliştirilmiş çok sayıda kaynak gösterme biçimi vardır. Biçimler arasındaki küçük farklılıklar genellikle ilgili disiplinin gereksinimlerinden kaynaklanır. **APA, MLA** ve **Chicago** en yaygın kullanılan biçimlerdir.

Hemen her disipline yönelik bir kaynak gösterme biçimi vardır.

Örnekler:

- Antropoloji - AAA
- Biyoloji - CBE/CSE
- Dil ve Edebiyat - MLA
- Fizik - AIP
- Kimya - ACS
- Matematik - AMS
- Psikoloji - APA
- Sosyoloji - ASA
- Tıp - NLM, AMA

Kaynak Gösterme Biçiminin Seçimi

Çok sayıda kaynak gösterme biçimi olması seçme işlemini güçleştirebilir. Ancak, genellikle hocaların, enstitülerin, üniversitelerin, yayıncıların, editörlerin ve dergilerin belli tercihleri vardır ve buna uymak gerekir. Üniversitemizde **APA** genellikle tercih edilen ve kullanılması önerilen kaynak gösterme biçimidir.

Seçimi siz yaparsanız çalıştığınız disipline uygun ve bildiğiniz bir biçimi seçmenizi öneririz.

Biçimler Arasındaki Fark Nedir?

Kaynak gösterme biçimlerinde sunulan bilgi hemen hemen aynıdır. Bilginin sunuş sırası ve düzeni farklı olabilmektedir.

Bir kitap künyesinde yazarın adını açık yazmak, eser adını italik yazmak veya altını çizmek, yayın tarihini hemen yazar adından sonra yazmak veya künye sonunda yayıncıdan sonra yazmak, yayın bilgilerini parantez içine almak gibi.

Örnekler:

Tuncer, Nilüfer. *Çizgi Roman ve Çocuk*. İstanbul: Çocuk Vakfı, 1993.
Tuncer, N. (1993). *Çizgi roman ve çocuk*. İstanbul: Çocuk Vakfı.
Tuncer, Nilüfer. *Çizgi Roman ve Çocuk*. (İstanbul: Çocuk Vakfı, 1993).

Kaynakça Hazırlamak

Kaynakça, çalışmada yararlanılan tüm kaynakların künyelerini içerir. Çalışmada kullanılmayan kaynaklar bu listeye eklenmemeli, kullanılan her kaynak bu listede mutlaka yer almalıdır.

Kaynakça alfabetik olarak düzenlenir. Bir yazarın birden fazla eseri varsa en eski tarihten en yeniye doğru sıralama yapılır. Yazarı olmayan eserler alfabetik listeye eser adından girerler.

Künye Hazırlamak

Künyelerde kaynağa erişimi sağlayacak kadar bilgi eksiksiz aktarılır. Künyede aktarılan bilgi, kaynağın türüne göre değişiklik göstermektedir.

Örneğin, kitaplarda yayın yeri ve yayın evi bilgisi verilirken makalelerde dergi adı, Web sayfalarında ise erişim adresi (url) önem kazanmaktadır. Burada en çok kullanılan kaynak türleri için APA kurallarına göre örnekler verilecektir. APA kuralları ile ilgili daha ayrıntılı bilgi Üniversitemiz için APA kurallarına dayanılarak hazırlanmış olan **Bilimsel Yayınlarda Kaynak Gösterme İlkeleri** başlıklı çalışmada bulunabilir. Çalışmaya çevrim içi olarak aşağıdaki adresten erişebilirsiniz:

http://hubo.bilgiyonetimi.net/content/modul_6/kaynak_gosterme_ilkeleri.pdf

Kitap

Kitap künyesinde yazar adı/adları, yayın yılı, eser adı, yayın yeri ve yayın evi bilgileri verilir.

Örnek:

Güvenç, B. (1999). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Makale

Makale künyesinde yazar adı/adları, yayın yılı, makale adı, dergi adı, cilt, sayı ve sayfa numaraları bilgileri verilir.

Örnek:

Çakın, İ. (2004). Müteferrika matbaası'nın düşündürdükleri ve Avrupa'da basımcılığın etkileri: Gelecek için geçmişi anlamak. *Bilgi Dünyası*, 5(2), 153-167.

Web Sayfası

Web sayfası künyesinde, varsa yazar adı/adları, yayın veya son güncelleme tarihi, sayfanın adı, erişim tarihi ve erişim adresi bilgileri verilir. Yazar yoksa künye doğrudan sayfa adına çıkarılır.

Örnek:

Tillman, H. N. (2003). *Evaluating quality on the net*. 5 Aralık 2009 tarihinde <http://www.hopetillman.com/findqual.html> adresinden erişildi.

Gönderme ve Alıntı

Kaynakça, yararlanılan kaynakları gösterir, ancak hangi bilginin hangi kaynaktan alındığını göstermez. Bu bilgi, ilgili kaynağa metin içinde **gönderme** (atıf) yapılarak iletilir.

Eğer orijinal kaynaktaki ifade aynen kopyalanmışsa buna **alıntı** adı verilir. İfadenin aynen kopyalandığını belirtmek için alıntılar tırnak içine alınır ve sonra orijinal kaynağa gönderme yapılır.

Örnek:

Orijinal metin:

Müslüman Türklere 275 yıl boyunca verilmeyen matbaayı kurma izni, Osmanlı Devleti'nde yaşayan azınlıklara neredeyse Avrupa ile eş zamanlı olarak verilmiş ve böylelikle, azınlıkların Osmanlı Devleti'nde ticarete ve sanayiye hakim olmalarının altyapısı hazırlanmıştır.

Yeniden ifade:

Osmanlı Devletinde matbaa kurma izninin önce azınlıklara verilmiş olması azınlıkların ticarete ve sanayiye hakim olma nedenlerinden biri olarak gösterilmektedir (Çakın, 2004, s. 164).

Aynen kopyalama:

“Matbaayı kurma izni, Osmanlı Devleti'nde yaşayan azınlıklara neredeyse Avrupa ile eş zamanlı olarak verilmiş ve böylelikle, azınlıkların Osmanlı Devleti'nde ticarete ve sanayiye hakim olmalarının altyapısı hazırlanmıştır” (Çakın, 2004, s. 164).

Kaynakça Düzenlemeye Yardımcı Yazılımlar

Kaynakça ve künye oluşturma ile gönderme yapmaya yardımcı bazı yazılımlar vardır. Söz konusu yazılımları iki grupta toplamak mümkündür:

- Kaynak yönetim sistemleri

- Kaynakça ve künye yaratıcıları

Kaynak Yönetim Sistemleri

Kaynak yönetimi amacıyla geliştirilmiş yazılımlardır. Veri tabanlarından elde ettiğiniz kayıtlardan kendi veri tabanınızı oluşturmanıza ve kayıtlarınızı istediğiniz kaynak gösterme biçimine (APA, MLA, Chicago gibi) göre düzenlemenize olanak tanır. En yaygın kullanılan kaynak yönetim yazılımları şunlardır:

- Endnote
- Refworks

EndNote, Üniversitemizin lisanslı yazılımlarındandır. Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı Web sitesinde yer alan **Lisanslı Yazılım Sunucu**'ndan indirilip kullanılabilir.

Kaynakça ve Künye Yaratıcılar

Kaynak künyesi hazırlamaya yardım eden araçlardır. Yaygın olarak kullanılan kaynak gösterme biçimlerini (APA, MLA, Chicago gibi) kapsarlar. Kaynakla ilgili bilgilerin kullanıcı tarafından doğru olarak sisteme girilmesi gerekir. Sistem sadece formatı oluşturur.

Microsoft Office Word 2007 böyle bir fonksiyona sahiptir. **Başvurular / Kaynakları Yönet** seçeneği altında kullanmak istediğiniz stili seçmenize ve seçtiğiniz kaynak gösterme biçimine uygun künye oluşturmanıza olanak tanınmaktadır.

Microsoft Office Word 2007 dışında Web'den erişip kullanabileceğiniz bu amaçla hazırlanmış programlar da vardır. Bu programlar da yaygın olarak kullanılan kaynak gösterme biçimlerini ve yaygın olarak kullanılan kaynak türlerini kapsarlar (kitap, makale, web sayfası gibi).

Örnekler:

- Son of Citation Machine (<http://citationmachine.net/>)
- EasyBib (<http://www.easybib.com/>)
- KnightCite (<http://www.calvin.edu/library/knightcite/>)

Altıncı Bölümün Sonu

Altıncı bölümü tamamladınız ve şunları öğrendiniz:

- Telif hakkının ve adil kullanımın ne olduğunu
- İntihalin ne olduğunu ve intihalden kaçınmanın yollarını
- Kaynak göstermenin önemini
- Kaynak gösterme biçimlerini ve biçim seçmeyi
- Farklı kaynak türleri için künye hazırlamayı
- Kaynakça hazırlamayı
- Gönderme ve alıntı yapmayı
- Kaynak göstermeye yardımcı yazılımları

Şimdi bölüm sonu testini çözebilirsiniz.

Test

Bu bölümde uygulayacağınız test ile kendinizi değerlendirme şansına sahip olacaksınız. Test, çoktan seçmeli on sorudan oluşmaktadır. Testin bitiminde cevap anahtarı verilmiştir.

Başarılar.

Sorular

1. Aşağıdakilerden hangisi bilgi kaynaklarının kullanımıyla ilgili yasal bir konudur?
  - a. telif hakkı
  - b. dolaylı aktarma
  - c. gönderme
  - d. alıntı
  - e. intihal
2. Aşağıdaki eserlerden hangileri telif hakkı kapsamına girer?
  - a. beste
  - b. film
  - c. bilgisayar programı
  - d. fotoğraf
  - e. hepsi
3. Telif hakkı olan bir eserle ilgili aşağıdakilerden hangisi adil kullanım kapsamına girer?
  - a. eseri çoğaltıp dağıtmak
  - b. eseri satmak
  - c. kişisel kullanım için bir kısmının fotokopisini çektiirmek
  - d. eseri filme almak
  - e. eseri sahneye koymak
4. Aşağıdaki durumlardan hangisinde kaynak göstermek zorunludur?
  - a. eser telif hakkı kapsamında değilse
  - b. eser telif hakkı kapsamındaysa
  - c. eser sahibinden izin alındıysa
  - d. adil kullanım çerçevesinde kullanıldıysa
  - e. hepsi
5. Aşağıdakilerden hangisi intihal kapsamına girer?
  - a. kaynak göstermeden bilgiyi kopyalamak
  - b. kaynak göstermeden İnternet'ten kesip yapıştırmak
  - c. bilgiyi yeniden ifade edip kaynak göstermeden kullanmak
  - d. bir çalışmayı kaynak göstermeden özetlemek
  - e. hepsi
6. Çalışmada kullanılan tüm bilgi kaynaklarını gösteren listeye ne ad verilir?
  - a. gönderme
  - b. kaynakça
  - c. atıf
  - d. künye
  - e. alıntı
7. Aşağıdakilerden hangisi bir kaynak gösterme biçimidir?
  - a. RefWorks
  - b. EndNote
  - c. EasyBib
  - d. APA
  - e. Word 2007
8. Bir Web sayfası künyesinde aşağıdaki bilgilerden hangisi bulunmaz?
  - a. yayın tarihi
  - b. erişim tarihi
  - c. yayın yeri
  - d. eser adı
  - e. erişim adresi (url)

9. Aşağıdaki künye ne tür bir yayına aittir?
Kum, İ. (1979). Kütüphanelerarası işbirliği. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 28(2),9-14.
- makale
  - kitap
  - bildiri
  - Web sayfası
  - tez
10. Aşağıdakilerden hangisinde tırnak işareti kullanmak zorunludur?
- kaynakça
  - alıntı
  - gönderme
  - atıf
  - bibliyografya

Cevap Anahtarı: 1a, 2e, 3c, 4e, 5e, 6b, 7d, 8c, 9a, 10b

Tebrikler!

Hacettepe Üniversitesi Bilgi Okuryazarlığı programını tamamladınız.

Görüşleriniz ve Önerileriniz

Görüşlerinizi ve önerilerinizi bizimle paylaşarak programın gelişmesine katkıda bulunabilirsiniz. Formu doldurmak yaklaşık 10 dakikanızı alacaktır. Formu doldurup hubo@hacettepe.edu.tr adresine e-posta olarak gönderebilirsiniz.

Teşekkür ederiz.

Sorular

1. Statünüz:

- a. 1. sınıf öğrencisi
- b. 2. sınıf öğrencisi
- c. 3. sınıf öğrencisi
- d. 4. sınıf öğrencisi
- e. yüksek lisans öğrencisi
- f. doktora öğrencisi
- g. öğretim elemanı
- h. öğretim üyesi
- i. diğer .....

2. Bağlı olduğunuz fakülte, enstitü veya yüksek okul:

3. Daha önce Web üzerinden herhangi bir eğitim aldınız mı?

- Evet
Hayır

4. Daha önce bilgi okuryazarlığı eğitimi aldınız mı?

- Evet
Hayır

5. Programı kullanım kolaylığı (arayüz özellikleri) açısından değerlendiriniz.

- Çok zor
Zor
Kolay
Çok kolay

6. Programı içerik (ele alınan konular) açısından değerlendiriniz.

- Çok zor
Zor
Kolay
Çok kolay

7. Programı düzey açısından değerlendiriniz.

- Çok zor
Zor
Kolay
Çok kolay

8. Programı yönlendirmelerin yeterliliği konusunda değerlendiriniz.

- Kesinlikle yeterli
Yeterli
Yetersiz
Kesinlikle yetersiz

9. Programı açıklamaların yeterliliği konusunda değerlendiriniz.

Kesinlikle yeterli

Yeterli

Yetersiz

Kesinlikle yetersiz

10. Bu programdan öğrendiğiniz ve faydalı bulduğunuz en az iki noktayı yazınız.

11. Ele alınan konular arasında anlamakta güçlük çektiğiniz konular varsa yazınız.

12. Programa eklenmesinde yararlı olacağını düşündüğünüz konular varsa yazınız.

13. Eklemek istediğiniz diğer görüş ve önerilerinizi burada belirtebilirsiniz.